تێکستی فۆلکلۆریی سۆرانی و کورمانجیی کۆکراوەی پیتەر لێرخ (١٨٥٦)

پ. ی. د. هێمن عومەر ئەحمەد

زانکوی سوران- هەرێمی کوردستان/ عیراق

پوختە:

یەکێك لەو ڕۆژهەڵاتناسانەی کە کاری لەسەر زمان و ئەدەبیاتی فۆلکلۆری کوردی کردووە، پیتەر لێرخ (١٨٢٧-١٨٨٤) ی زمانناسی ڕووسە. تێیدا وێڕای توێژینەوەیەکی ورد لەبارەی نەتەوەی کورد، لەگەڵیشیدا چەند تێکستی جۆراوجۆری زارەکیی تۆمارکردووە. ئەم تێکستانە کە ئێستا نزیکەی ١٧٠ ساڵی بەسەردا تێپەڕیوە، وێڕای گرنگییەکەی بۆ فۆلکلۆری کوردیی، بۆ پەرەسەندنی باری زمان و فەرهەنگ و ئاستی ڕێزمان گرنگیی تایبەتی هەیە. لەم سۆنگەیەوە ئەم توێژینەوەیە وێڕای جیاکردنەوەی هەموو ئەو تێکستانەی کە بە سۆرانی و کورمانجی نووسراون و هێنانەسەر ڕێنووسی ئێستا، بەرهەمەکەی ناساندووە و بونیادی هونەری تێکستەکانی شیکردۆتەوە و لەسەر ئەو بنەمایە کرۆنۆلۆژیای پەخشانی خۆماڵی و وەرگێڕدراوی کوردی دەستنیشانکردووە.

پەیڤێن سەرەکی: *فۆلکلۆر، تێکستی زارەکی، کورمانجی، سۆرانی، پیتەرلێرخ.*

١.١ پێشەکی:

لەبەر ئەوەی مێژووی نووسراوی کوردی، مێژوویەکی دووری نییە، بۆیە لەنێو کورددا بەرهەمە فۆلکلۆرییەکان گرنگییەکی لەڕادەبەدەریان هەیە، بەتایبەتی لەو بوارەدا کە دەبنە بناغەی پەرەسەندنی زمان و نیشاندانی مێژوو و جیاوازیی زار و دەڤۆکی ئاخاوتن. لەو سۆنگەیەوە کاری هەموو ئەو ڕۆژهەڵاتناسانەی کە لەسەر کورد بەگشتی و کولتوور و مێژوو و فۆلکلۆری کورد کاریان کردووە، بایەخێکی گرنگیان هەیە و تا ئێستا بەشێك لەو کارانە بە کورد ناسێنراوە و توێژینەوەیان لەبارەوە کراوە.

یەکێك لەو ڕۆژهەڵاتناسانەی کە زۆر بە وردی کاری لەسەر مێژوو و بەرهەمەکانی نەتەوەی کورد کردووە، پیتەر لێرخی زمانەوانی ڕووسە. ئەو جیا لە ڕۆژهەڵاتناسانی تر بە هۆی ئەو دەرفەتەی کە بۆی ڕەخساوە کە دیداری دیلەکانە و لەوێ تێکستی زازاکی، کورمانجی

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

و سۆرانی کۆکردۆتەوە، لەگەڵیشیدا توێژینەوەیەکی زۆر وردی لە بارەی نەتەوەی کوردەوە بە هەموو لایەکانیەوەکردووە.

ئەم توێژینەوەیە تەنیا لەسەر ئەو تێکستانە سەنگراوەتەوە کە بە زاری سۆرانی و کورمانجین، چونکە بەشە زازاکییەکە پێشتر ساغکراوەتەوە و چاپکراوە. بەڵام بەتایبەتی سۆرانییەکە هیچ توێژەرێك باسی نەکردووە و بۆ یەکەم جارە لەم توێژینەوەیەدا دەخرێتەڕوو. گرنگی ئەم تێکستانە لەوەدایە دوای نزیکەی ۱۷۰ ساڵ بەڕێنووسی ئێستا دەخرێنەوە ڕوو، تێیدا ناوەڕۆکی مێژوویی میری کوردی، بارودۆخی سیاسی ئەوسا، هزری کۆمەڵایەتی، ڕوانینی ئەفسانەیی، پەندی پێشینان، بنەمای وەرگێڕان و مێژووی پەخشانی کوردی نیشان دەدەن. لەو بارەدا لانی کەم سەرەتاکانی هەوڵی وەرگێڕان لای کورد و دۆزینەوەی چەند تێکستێکی شیعری بە زاری سۆرانی بۆ جاری یەکەم نیشان دەدرێن.

توێژینەوەکە وێڕای ئەو کارانەی کەلەسەر ئەو بەرهەمەی پیتەر لێرخ کراوە ناساندویەتی، لەگەڵیشیدا کورتەی ژیاننامەی لێرخ و بنەمای کارکردنەکەی لە سەر تێکستەکانی سۆرانی و کورمانجی نیشان دەدات. هەروەها پێگەی تێکستە شیعرییەکان لەنێو مێژووی شیعری زاری سۆرانی و هەوڵدانیان بۆ وەرگێڕانی شاکارێکی وەك گولستانی سەعدی و کۆکردنەوەی پەندی پێشنیان بە کورمانجی و پۆلێنی ئەو تێکستانە لە ڕووی ژانری ئەدەبییەوە خستۆتەڕوو. لە کۆتاییشدا نمونەی تێسکتەکانی بە ڕێنووسی ئێستای ئارامی نووسیوەتەوە.

۲.۱ ناساندنی بەرهەمەکە:

پیتەر لێرخ زمانەوان و نووسەری بە ڕەگەز ڕووس، لە ساڵانی نێوان ۱۸۵۳-۱۸۵٦ ئەو کاتەی شەڕی ناسراوی قرم دەست پێدەکات، بەشداری شەڕەکە دەکات، ئەو دیلانەی کە لەنێو لەشکری عوسمانی بوون دەبینێ و لە ئەنجامی دیدار و چاوپێکەوتن لەگەڵیاندا کۆمەڵێکی زۆر هەقایەتی فۆلکلۆری و ستران و پەندی پێشینان و وەرگێڕان و پەخشان و فەرهەنگی وشان کۆدەکاتەوە. ئەو کوردانەی کە ناوبراو دیداریان لەگەڵ سازدەکات کوردیی کورمانج، زازا، سۆرانن. نمونەی لە هەر سێ دیالێکت لای خۆی تۆماردەکات. بەرهەمەکەی وێڕای لێکۆڵینەوە لە کوردان و شوێنی جوگرافی و دەڤۆك و ئاخاوتنیان بەشی کۆکردنەوەی تێکستیش لەخۆدەگرێت. لەو بارەدا دوو بەرگ کتێب بە ناوی Bericht über eine im Auftrage der hist.-philol. Classe d. Kaiserl. Akademie d. Wissens. unternommene Reise zu den kriegsgefangenen Kurden in Roslawl', im Gouvernement Smolensk, in: Mélanges Asiatiques, Tom II, St. Petersburg (1856, دەنووسێ. لەگەڵ ئەوەشدا هەر لەنێو ئەو دوو کتێبەدا باسی کلدان و بابلییەکان دەکات، واتە لەسەر ئەو نەتەوانە ڕادەوەستێت کە نیشتەجێی خاکی کوردستان و

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

دەوروبەرینە، وەك فارس و ئاشوور و عەرەب و تورك. تا ئێستا ئەو بەشەی کە تێکستی زازاکی/ کردکین زیاتر کاریان لەسەر کراوە و ئەو تێکستانەی کە کورمانجی و سۆرانین هیچیان لەبارەوە نەنووسراوە. تەنانەت بەشە سۆرانییەکە بۆ یەکەم جارە لەم وتارەدا باس دەکرێت.

٣.١ پیتەرلێرخ:

پیتەر ئیڤانۆڤیچ لێرخ (١٨٢٧-١٦ی ئەیلولی ١٨٨٤) ڕۆژهەلاتناس، شوێنەوارناس، زماننناس، گەریدە و ئەسنۆگراف لە بنەماڵەیەکی ئەڵمان لە ڕووسیا لەدایك بووە. هەر لە قۆناغی ئامادەییەوە کەڵکەڵەی زانست و زمانی کەوتبووە کەللە، لە ساڵی ١٨٥٠ لە زانکۆی پترسبۆرگ لە کۆلیژی فەلسەفە بەشی فەلسەفەی ڕۆژهەلات وەردەگیرێ. لە ساڵی ١٨٥١ یەکەم کتێبی دەربارەی شیعری فارسی نووسی. لە ساڵی ١٨٨٠ دا خانەنشین دەبێ، ناوبراو بە زمانەکانی ئەڵمانی، فرەنسی نووسین و وتاری نووسراوی زۆرە.

لێرخ وەك لێکۆڵەرێك لە بواری کولتووری میللەتانی ڕۆژهەلات بە فەرمانبەر دامەزراوە. بۆیە لە ساڵی ١٨٥٦ چۆتە ناوچەی ڕۆسلۆ، لەوێ لە نێوان ساڵەکانی ١٨٥٣-١٨٥٦ شەڕی عوسمانی-قرم هەبووە، چۆتە نێو دیلەکان و لەنێو ئەو دیلانەشدا نزیکەی سەد کەسیان کورد بوونە. کە تێیاندا سۆران، کورمانج و زازا هەبوونە. نزیکەی یازدە هەفتە لەنێویاندا ماوەتەوە و لە ڕێگەی ئەو دیلانەوە شارەزای ئایین، نەریت، مێژوو و کولتوری کوردی بووە.

لە ساڵی ١٨٥٨ دەچێتە بوخارا و لەوێ بە کۆمەڵێك دەستخەتەوە دەگەڕێتەوە ڕووسیا. لێرخ لە ساڵی ١٨٧٣ دەبێتە ئەمینداری لیژنەی شوێنەوار و دواتر لە ساڵی ١٨٧٧ دەبێتە ئەمینداری کتێبخانەی سانپترسبۆرگ و هەموو کاتی خۆی بۆ توێژینەوە تەرخاندەکات. لە ساڵی ١٨٨٤ لە شاری هامبۆرگ کۆچی دوایی دەکات. بەرهەمەکانی بریتین لە:

- ئەستێرەی ئاسمان، شیعری فارسی. ١٨٥١
- کورد و باپیرە ئێرانییەکانیان و کلدانی باکوور، پترسبۆرغ، ١٨٥٦-١٨٥٨.
- ڕێزمانی کوردی، ئەکادیمیای زانستەکان، پترسبۆرگ، ژمارەکانی ١٤ و ١٥.
- کتێبێك لەبارەی مێژوو و جوگرافیاوە، پترسبۆرگ، ١٨٧٨.
- چاخی بەردینی و برۆنزی لە ئەوروپا، پترسبۆرگ، ١٨٦٥.
- کەرەستە کۆنەکانی پێش مێژوو لە باکووری ڕووسیا، پترسبۆرگ، ١٨٦٥.
- گەشتێکی شوێنەواری بۆ تورکستان. ١٨٦٧.
- فەرهەنگی قوتابخانەی پیشەیی ئاسیایی ڕووسیا. ١٨٧٣[1] .

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

٤.١ چی لەبارەی بەرهەمەکەوە نووسراوە:

ئەگەر چی ئەم بەرهەمە نزیکەی ١٧٠ ساڵ بەسەر چاپبوونیدا تێپەڕیوە، بەڵام زۆر زوو بە کوردان نەناسێنراوە و کورد خۆیشی درەنگ ناساندوویەتی و تویژینەوەی لەبارەوە کردووە. تا ئێستا لەبارەی ئەو بەرهەمە ئەوەی نووسرابێ بریتین لەمانەی خوارەوە:

- لە گۆڤاری هێڤی کە ئینستیۆتی کوردی لە پاریس دەریدەکرد چەند تێکستێکی زازاکی لەلایەن مالمیسانژەوە لە دوو ژمارەی گۆڤارەکە بە ڕێنووسی لاتینی بڵاوکرانەوە.[٢]
- د. عەبدی حاجی کتێبەکەی لێرخ کە تویژینەوەیە لەبارەی کوردان و پاشماوەی خالیدییەکانی باکوورە، لە ساڵی ١٩٩٤ لە وڵاتی سوریا وەریگێراوەتە سەر زمانی عەرەبی، ئەگەر چی هیچ لە تێکستەکانی تێدا نییە، بەڵام وەک ناساندنێك هەوڵێکی باش بوو[٣].
- سەیدخان کوریژ لە ساڵی ٢٠١١ بۆ کۆنفرانسی کوردۆلۆژی زانکۆی هەکاری بابەتێکی بەناوی (خەباتێن پیتەر لێرخ د وارێ کوردناسیدا)[٤] نووسیوە، کە زیاتر لەسەر تێکستەکانی زازاکی وەستاوە بێ ئەوەی ئاماژە بە تێکستەکانی سۆرانی بکات و هەر ئەم بەرهەمە بە شێوەی فراوانتر و بە شێوەزاری زازاکی لە ساڵی ٢٠١٧ وەك کتێب بەناوی (مەتنی ڤەرێنەیێ کردکی، خەباتێ کوردۆلۆژیێ پەتەر لێرخ)[٥] تەواوی ئەو تێکستانەی بە زازاکی نووسراون، لە کتێبەکەدا جێگەیان دەکاتەوە.
- محەمەد ئەسلان ئۆغلۆلەر لە ساڵی ٢٠١٤ تویژینەوەیەك وەك بەشێك لە بەدەستهێنانی بڕوانامەی ماستەر پێشکەشی زانکۆی بینگۆل دەکات و تەواوی ئەو تێکستانەی بە زازاکی بوونە بە شێوەی ڕێنووسی لاتینیی نزیك لە تورکی دەیاننووسێتەوە و تێزەکەش بە زمانی تورکییە[٦].

بۆیە تا ئێستا هیچ لەو هەوڵانە تێکستەکانی کورمانجی نەگرتۆتەوە و لەو نێوانەشدا سۆرانییەکە هەر نەدۆزرابوویەوە، چونکە لە هیچ کامیاندا ئاماژەی بۆ نەکراوە.

٢. بەرنامەی کارکردنی لێرخ لەسەر سۆرانی و کورمانجی:

لێرخ پێش ئەوەی چاوپێکەوتن لەگەڵ دیلە کوردەکان بکات، زۆر بە وردی ئاگاداری ڕەوشی کوردان بووە و بەشی زۆری ئەو نووسینانەی کە لەسەر کورد نووسرابوون خوێندبوونیەوە، هەروەها ئاگاداری کارەکانی ڕۆژهەڵاتناس و نووسەرانی ئینگلیز، فەرەنسی، ئەڵمانی، ئیتاڵی و ڕووسی وەك گارزۆنی و ئەلیکساندەر ژابا و کەسانی تر بووە کە دەربارەی کورد خەباتیان کردووە و کاری بەرهەڤکاریان کردوە. بۆیە هەر زوو ئەو کاتەی لە (ڕۆسلۆ) دەگەڕێتەوە کار لەسەر ئەو کەرەستانە دەکات و لە دوو بەرگدا چاپیان دەکات.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

بەرگی یەکەمی لە ڕاپۆرتێکی دوورودرێژ پێك دێت کە بۆ سەرۆکایەتی ئەکادیمیای شاهانەی ڕووسیا بەشی مێژوو و زمانەوانی ئامادەی کردبوو، لەو بەرگەدا باسی ئەو میتۆدانەی خۆی دەکات کە لە بواری کوردناسیدا کاری لەسەریان کردووە.

سەرەتا لە ڕۆسلۆ هەوڵ دەدا کە دیالێکتەکانی زمانی کوردی (زازا، کورمانجی و سۆرانی) فێربێ، دیارە لە هەر سێ دیالێکتەکەش دیل لەو شارەدا هەبوونە. گرانایی زیاتریش دەداتە سەر کورمانجی و لەنێو کێشەی ئەلفابێش کە کورد و عەرەب و فارس ئەلفابێی ئارامیان بەکارهێناوە، نووسینی ئەو ئەلفابێیەش بۆ کەسێکی وەك لێرخ ئاسان نەبووە، بۆیە ئەلفابێی (سزۆگرەن)ی بەکارهێناوە و بۆ فێربوون و دڵنیابوونەوەش لە نووسینەوەی کورمانجییەکە، پرس و ڕای بەو کوردانەی قەفقاز کردووە، کە بە مەزەندەی ئەو زیاتر لە دەهەزار کەس دەبن[٧] .

٠.٣ بونیادی بەشی سۆرانی لەنێو بەرهەمەکەدا:

ئەگەر چی لێرخ زۆر بە ئاگادارییەوە مامەڵەی لەگەڵ کەلەپوور و مێژووی کورد کردووە، تەنانەت ئاگاداری شاعیر و نووسەرەکانیشیان بووە، لەم ڕووەوە لە کتێبەکەی (توێژینەوەیە لەبارەی کوردان و پاشماوەی خالیدییەکانی باکوور) ئەم وردەکارییانە باس دەکات و تەنانەت ئاگاداری هەموو ئەو سەرچاوانەیە کە لەسەر کوردیان نووسیوە، لە بوارەکانی ئەدەبیات، عەشیرەت، مێژوو، جوگرافیا و زۆر بواری تر. بۆیە لەو کتێبەدا بۆچوونی هەموو ئەو ڕۆژهەڵاتناسانەی هێناوەتەوە کە باسی کوردیان کردووە، لەگەڵ ئەوەشدا باسی کۆمەڵە شیعرێکی سۆرانی دەکات کە لە گەریدەی تورکی بەناوی ئیغلی بینویەتی[٨] .

ئەمە بەڵگەیەکە کە لەگەڵ ئەوەی لێرخ لەگەڵ زۆرترین کوردی کورمانج و زازا دیداری سازداوە، بەڵام لە بەشی تێکستەکاندا دەقی سۆرانی بەرچاو دەکەوێت بەم شێوەیەی خوارەوە:

١.٣ بەشی شیعر:

بێگومان بەشی هەرە زۆری ئەو تێکستانەی لێرخ تۆماری کردوون، ڕاستەوخۆ بە لاتینی نووسیویەتیەوە، تەنیا ئەوانەی کە سۆرانین ڕێنووسە عەرەبییەکەیشی داناوە، پێدەچێ دەستخەتەکەی لەو دیلانە وەرگرتبێ و پێی خوێندبێتەوە بۆیە وێنەی ڕێنووسە عەرەبییەکەی داناوە. لە بەشی شیعردا بە ناوونیشانی کلام عبداللە کە ئەمە نیشانەی دەستخەت و شیعری کلاسیکییە پارچە شیعرێکی داناوە سەرەتاکەی نزیکە لە کورمانجی و دواتر دەبێتە سۆرانی، ئەگەری ئەوەی هەیە هی ناوچەی ورمێ بێ کە لەوێدا سۆرانیەکەیان تێکەڵێکە لە وشەی کورمانجی لەبەر دراوسێیەتی عەشیرەتەکانی هەرکی و شکاك. شیعرەکە بەمە دەست پێدەکات:

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ئەلئەمان شەکوا ل کی کەم ئەز ل دەست دێم کەوکەبێ

مەســـت و مەســـتانە دنـــالم هاتــە ســـەر لای غـــەزەبێ

تا دەگاتە ئەوەی سۆرانییەکە زەقتر دەبێتەوە کاتێك دەڵێ:

پـێ بزانــی جوملــە عالــەم موبتــەلام عاشــق بــە تــۆم

گـەر هـەزار لـەومان بکـەن لـێم یـار و ئـەحبابێ دە خـۆم

لە بەشێکی دیکەی شیعرەکاندا پێنجخشتەکی بڵاوکردۆتەوە و لە کۆتایی هەر بەندێکدا هەمان سەروای بەندی یەکەم دووبارە بۆتەوە:

هاتمـە سـەر مامـات بـە ڕووحـی بۆسـەکی سـەودا بکـەم

دەست بـەهام کـەم بۆ دەبی هێنـدی تـریش پەیدا بکـەم

یـان دەبــێ ســـەر ڕوو بنـێم و ســـەعی زۆر تێــدا بکـــەم

یـــان بەرمــــدە دوازدە بـــەیعی خــــۆم ماجـــەرا بکــــەم

ئـەز بــە حــوکمی قــازی و مــوفتی و مــەلا و مەکتــەبێ

لە کۆتایی شیعرەکەدا و لە پەراوێزدا نوسویویەتی بەشێك لە وشەکان باش نەخوێنراوەتەوە، چونکە دەستختەکە مەرەکەبی بەسەردا ڕژابوو.

هەر لە نێو شیعرەکاندا لێرخ بێ ئەوەی ئاماژە بە شاعیرەکە بکات، شیعرێکی تری هێناوەتەوە لەسەر شێوەی شیعرێکی حافزی شیرازی:

ئەگـەر جارێـك دڵـم شـادکەی بـە دائیمـی نـە هـەم جـارا

بخـــال هنــــدویش بخشــــم ســــمرقند و بخـــــارا را

بـدە سـاقی لـەوێ جـامێ کـە نـووری لـەیلێی تێـدا جـا

مـەڵێ ئیـرۆ لـە دەسـت جـەوری دونیـای هـەمی ئامانجـا(٩).

٢.٣ بەشی پەخشان:

وەرگێڕانی گولستانی سەعدی:

ئەگەر چی لێکۆڵەر سەیدخان کوریژ ئاماژەی پێکردووە، بەڵام نەیزانیوە بە چ زمانێك نووسراوە. لێرخ ئەمەیشی هەر بە ڕێنووسە عەرەبییەکە داناوەتەوە، بۆیە کەم توێژەر لێی تێگەیشتوون. لە تێکستەکەدا ئەگەر چی ناوی سۆرانی نەهێناوە، چیرۆکەکەی بە ئەلفبای عەرەبی نووسیوە، هەر بۆیەش ئەوانەی لەسەر تێکستەکانی نێو بەرهەمەکەی لێرخیان نووسیوە، هەر وایانزانیوە ئەمە عەرەبییە و بیریان بۆ سۆرانی نەچووە، ئەگەر چی لە

ناوونیشانەکەیدا بە زمانی ئەڵمانی تەنیا نووسیویەتی وەرگێڕانی گولستان بۆ سەر زمانی کوردی. چیرۆکەکە ئاوا دەست پێدەکات:

بسم الله الرحمن الرحیم

نیعمەت بۆ خودایەکە غالیب و گەورەیە کە تاعەت کردنی ئەو باعیثی نەزدیکییە و لە نێو شوکری ئەوابوون سەبەبی زیادی نیعمەتە، هەر هەناسە کە دەڕواتە ناوەوە طولی دەهەندەی زیندەگانییە و وەختێ دێتە دەرەو کەیف خۆش کونەندەی زاتە[۱۰] .

لەم بەشەی سۆرانیدا چەند خاڵێکی گرنگ هەن دەتوانین ئاماژەی پێبدەین:

١- لە بەشی شیعردا چەند تێکستێکی گرنگی شیعری کلاسیکی سۆرانیی داناوە، کە بۆ مێژووی شیعری کلاسیك بە زاری سۆرانی زۆر گرنگن، چونکە بنەمای دانانەکەی دەستخەتن و ئاماژەی بە دوو ناو داوە، یەکێکیان عەبدوڵڵا ناوێك و ئەوەی تر ئەحمەدی کۆر، کە ئەگەر وردتر لەو بارەوە توێژینەوە بکرێ زۆر لەگینە کە ئەحمەدی کۆری شاعیری موکریان بێت، کە حاجی قادری کۆیی دەرهەقی دا دەنووسێ:

ئەحمەدی کۆر لە شاری سابلاغە

بەیتێکی داخە بەیتێکی باغە[۱۱]

هەروەها ئەو تێکەڵی و لێکنزیکییەی کورمانجی و سۆرانی لە تێکستە شیعرییەکەی سەرەتادا نیشانەی ئەوەیە کوردی سۆران ئەو کاتە وێڕای ئەوەی لەنێو دیلەکاندا بوونە، لێرخ ئاماژە بە نیشتەجیبوونی ئەو کوردەی سۆران دەکات لە ناوچەی ئەرزەرۆم، ئەمەش نیشانەی ئەوەیە کە کورمانجەکان ئاگاداری شیعری سۆران بووینە و لانی کەم لەنێو دەستخەت و بەیازەکانیاندا شیعری زاری جیاواز بینراوە.

٢- بەشی وەرگێڕانەکەی دەسپێکی کتێبی گولستانی سەعدی شیرازی، کە تەنیا سەرەتاکە و نیازی کتێبەکە و دوو چیرۆکی تێدایە، وەك لە شێوازەکە دیارە وەرگێڕ بە نیازی وەرگێڕانی هەموو گولستانەکە بووە، واش پێدەچێ لەسەر داوای لێرخ ئەمەی وەرگێڕابێ و لە شێوازی زمانەکەشی دیارە سۆرانییەکەی موکرییە و کاریگەری وشە و دەربڕینی فارسی بەسەردا دیارە. لەگەڵ ئەوەشدا گرنگییەکەی لەوەدایە لەنێو مێژووی چیرۆکی کوردی بۆ وەرگێڕان و مێژووی وەرگێڕانی گولستاندا دەبێتە دەسپێك و دەکەوێتە پێش وەرگێڕانی در المجالسی مەلا موسای هەکارییەوە.

٤. بەشی کورمانجی:

ئەگەر چی بەشە کورمانجییەکە لە بەشی زازاکی و بەشی سۆرانی زۆر زیاترە، بەتایبەتی لە هەمەجۆری تێکستەکانیشەوە بە پلەی یەکەم دێت. ئەمەش هۆکارەکەی بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە زۆرترین دیلەکان کورمانج بوونە. دەتوانین بناغەی کۆکردنەوەکەی تێکستەکانی کورمانجی لەلای لێرخەوە بۆ ئەم جۆرانە دابەش بکەین:

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

یەکەم: لە بواری وەرگێڕاندا:

لێرخ هەوڵی داوە شەش چیرۆك لە زمانی فینلەندییەوە وەربگێڕێتە سەر زمانی کوردی کورمانجی، کە ئەمە گرنگییەکەی لەوەدایە بۆ بزاڤی وەرگێڕان لە زمانی بیانییەوە بۆ کوردیی کورمانجی سەرەتایەکی باشە، بەتایبەتی لە بواری پەخشان و چیرۆکدا.

دووەم: وەرگێڕانی مەتەڵۆك:

لەمەشدا لێرخ زۆر کاریگەر بووە بە زمانی تورکی، ڕەنگە ئەمەش لەوەوە هاتبێ کە لەنێو دیلەکاندا لێرخ کەسی تورکیشی زۆر دواندووە، بۆیە هەر لەوێدا بەراوردی کردووە و ئەو مەتەڵۆکانەی کە لە تورکەکانی بەرهەڤکردیە ڕاستەوخۆ بەهۆی کوردەکانەوە وەریگێڕاوەتە سەر کورمانجی، لەمەشدا هەژدە مەتەڵۆکی لە تورکییەوە وەرگێڕاوە.

سێیەم: وەرگێڕانی پەندی پێشنیان:

لێرخ بایەخێکی تایبەتی بە پەندی پێشینان داوە، تێیدا ٢٥ پەندی پێشینان یان وەك ئەو بە تەرجەما ضرب المثلان بزمانێ کورمانجی نووسیویەتی، تێیدا لەژێر هەر ضرب المثلێك وێڕای ڕێنووسە عەرەبییەکە، لاتینییەکەیشی نووسیوە و لەژێرەوە تورکییەکەیشی نووسیوە، وەك ئاماژەیەك بۆ ئەوەی کە ئەمانە لە تورکی وەرگێڕدراون. ژمارەی یەکەمی بریتییە لە:

١- یار هەزار ببە هندکە، دژمن یەك ببە زەحفە.

چوارەم: لە بواری چیرۆکدا

لێرخ بەشی زۆری گرانایی کارەکەی کردۆتە بەشی چیرۆکان و لەوێدا دەتوانین دابەشی سەر ئەم بەشانەی بکەین:

ئەلف: وەرگێڕانی چیرۆك:

لێرخ حەوت چیرۆکی وەرگێڕاون و نازانرێ لە چ زمانێکەوە وەریگێڕاون، بەڵام زیاتر بۆ ئەوە دەچێ کە لە تورکییەوە وەریگێڕابن.

بێ: کۆکردنەوەی چیرۆك وەك بەشێك لە مێژوو:

ئەمەش زیاتر خۆی لە چیرۆکی واقیعی نێو کۆمەڵگەی کوردی دەبینێتەوە، تێیدا سەرپێهاتیی عەبدوڵلا بەگی میری پالۆ بە درێژی دەگێڕێتەوە. دواتر چیرۆکی ئەڤینی سەرۆکی عەشیرەتی ڕۆمیش باس دەکات، وەك چۆن لە دەمی کوردەکانی وەرگرتووە بە هەمان شێوەی نووسیونەتەوە. لەگەڵ ئەوەشدا دوو چیرۆك و مەتەڵۆکێکی کردۆتە بەشێکی سەربەخۆ.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

لە هەموو ئەمانەدا هەست بە زمانێکی زەلال و ڕەوانی کوردیی کورمانجی دەکرێ و بۆ ئەمڕۆی زمانی کوردیی کورمانجی گرنگییەکی لەڕادەبەدەری هەیە، چونکە وێڕای پاراستنی ئەو سامانە فۆلکلۆرییە، بۆ ئاستی ڕستەسازی و فەرهەنگ و وشەسازیی کوردیش زۆر گرنگە، بەتایبەتی لەمەڕ پرسی تویژینەوە لە شێوەزار و دەڤۆك و زاراوەکانی کوردی و ئاستی گەشەکردنی زمان و ئەو گۆڕانکارییانەی بەسەر زمانەکە هاتوون، دەکاتە دەرفەتێك بۆ گەیشتن بە چەند ئەنجامێك.

٥. ئەنجام:

لەم توێژینەوەدا گەیشتینە ئەم ئەنجامانەی خوارەوە:

- توێژینەوەکە وێرای ناساندن و دەستنیشانکردنی بونیادە هونەرییەکەی کارەکەی لێرخ، بە ڕێنووسی ئێستای ئارامی و باشوور بەشی هەرە زۆری تێکستە کورمانجی و سۆرانییەکانی وەك نموونە داناوە.
- لێرخ زۆر بە ئاگادارییەوە کارەکەی کردووە و وێڕای ئاگادارییەکەی لە هەموو زار و شێوەزارەکانی زمانی کوردی، مێژوو و ئەسنۆگرافیا و کولتوور و بارە کۆمەڵایەتییەکەی کوردیشی لەبیرنەکردووە.
- بۆ یەکەم جارە تێکستە سۆرانییەکانی نێو بەرهەمەکەی لێرخ ئاشکرادەکرێن و وەرگێڕانەکەی گولستانی سەعدی شیرازی بە کوردیی سۆرانی، مێژووی وەرگێڕانی پەخشانی کوردیی دەباتە پێشتر و دەبێتە یەکەم هەوڵی وەرگێڕانی بەرهەمێکی فارسی بۆ کوردیی سۆرانی.
- تەنیا بەشە سۆرانییەکەی کارەکەی لێرخ گرنگی بە شیعری کلاسیکیی نووسراوی سۆرانی داوە و لەم ڕووەوە شیعری عەبدوللا ناوێك لەگەڵ ئەحمەدی کۆر بە شێوەی شیعری ئاسایی، پێنجین و تێکهەڵکێشی شیعری حافزی شیرازی هێناوەتەوە. شێوازی شیعرەکانیش ئەوە دەسەلمێنن کە شاعیر خەڵکی موکریان بووە.
- هەوڵەکانی لێرخ بۆ بەشە کورمانجییەکە هەمووی لە چوارچێوەی پەخشاندا خۆی دەبینێتەوە و شەش چیرۆکەکەی کە لە فنلەندییەوە وەریگێڕاون دەبنە یەکەم چیرۆکی کورمانجی کە لە زمانانی ئەورووپییەوە وەرگێڕابن.
- بەشێك لە چیرۆکەکان چیرۆکی واقیعی و سەرپێهاتی کەسایەتییەکانی کورد بووە، لە شێوەی عەبدوللا بەگی میری پاڵۆ و چیرۆکی ئەڤینداری سەرۆکی عەشیرەتی ڕۆمی، دەرخەری ئەوەن کە بەلای لێرخەوە تێکەڵکردنی مێژوو و فۆلکلۆر گرنگ بووە و ژان و ژواری دیلەکانیش لەو بارودۆخە دەروونییەی کە تێیدابوونە باری ڕەخساندووە کە گوزارشت لە باری دەروونی خۆیان بکەن و وێنەی واقیعی ژیانی کۆمەڵی کوردەواری بکێشن.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

- لێرخ بایەخی بە وەرگێڕی چیرۆك، وەرگێڕی پەندی پێشینان، مەتەلۆك، بەراوردی زازاکی و کورمانجی و تۆمارکردنی چیرۆکی فۆلکلۆری داوە.

٦. سەرچاوەکان:

- حاجی قادری کۆیی (دیوان)، لێکۆڵینەوە و لێکدانەوە: سەردار حەمید میران و کەریم موستەفا شارەزا، بەغدا: ١٩٨٦،
- ب.لیرخ، دراسات حول الاكراد واسلافهم الخالديين الشماليين، ترجمة:د.عبدى حاجى، منشورات مكتبة خانى، حلب، الطبعة الاولى، ١٩٩٤.
- ASLANOĞULLARI, Mehmet, Lerch’in Zazaki Derlemelerinin Çevrimyazımı Ve Türlerine Göre Sözcüklerin Tahlili. Yüksek Lisans Tezi, Bingöl Üniversitesi, 2014.
- Kurij ,seyîdxan, Metnî veren yê kirdikî xebatê kurdolojiyê Peter Lerchî, weşana lîs,2017.
- Kurij ,seyîdxan, xebatên peter j.A.Lerch di warê kurdnasîyê de, gotarên konfransa kurdolojiyê, zanîngeha Hekarî, editör: îbrahîm seydo aydogan, 2011.
- LERCH, Peter, Forschungen über die Kurden und die Iranischen Nordchaldaer, III, Rusya Bilimler Akademisi, St Petersburg, 1857.
- Peter.I.Lerch, Qawxê nêrîb û sîwanî, latînîkirin: malmîsanj, kovara hêvî, hejmar 3, sebat 1985.
- Peter.I.Lerch, Textes dumilî recueillis par ,latînîkirin: malmîsanj, kovara hêvî, hejmar 5, mai 1986.

٧. تێکستەکان

بەشی سۆرانی:

کلام عبدالله

ئەلئەمان شەکوا ل کی کەم ئەز ل دەست دێم کەوکەبێ

مەست و مەستانە دنالم هاتە سەر لای غەزەبێ

عاشقان ب خێر دکاە دا دەبیە ناو سێچوبێ

قەت ب هەر دوو عالەمان نادم هەمەن وێ مەنصەبێ

گەر خودێ باری بکا دیسان نەیۆ لەم ئاشتو بێ

حەلقە حەلقە چین ب چین زولف هاتنە سەر ڕووی ماهتاب

کۆ ب کۆ دێن صەف ب صەف کەوتینە پێش جوتەك جەلاب

دێنە جەنگی عاشقان دکرن هەزار جەور و عیتاب

وان ب جوملە قەصدی جان کر و هاتنە سەر من بێ حیجاب

Zakho Centre for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

هان سەروکردن ل بۆتە قاتلی جان مەتلەبێ

دلبەرا ب شەوق خودێ جارێ ل پێش من ڕوو مەپۆش

هەر وەکی کوورەی خودا و جان و دل بۆت هاتیە جۆش

من ب داغی دەردی تۆم کەلپۆست عەبدالیم ل دوش

موبتەلام بۆ زەوقی دوو لەعلی لەبانێ مەی فرۆش

تەشنەیێ ئابێ حەیاتم ئەز ل چاهێ غەبغەبێ

ڕەونەقی بالات نواند بۆی و وەهابم خاك بەسەر

داغی زۆرم زۆر ئەوا زولفان ل خالان کرد چەپەر

هەر وەکی بەدری تەمام..... [١٢]خۆ دایە بەر

یارەب جارێ لەبۆم بێ نەشتەنی صوبحێ سەحەر

کامەرانێ بۆسییان بم ئەز ژ ئەترافا بێ

پێ بزانی جوملە عالەم موبتەلام عاشق بە تۆم

گەر هەزار لەومان بکەن لێم یار و ئەحبابێ دە خۆم

من لە دوای قاتل تۆم کرد بە مەوتەنی ئەرزەڕۆم

خۆ چی نابێ گەر بنێری مەشقەیێ وەسلێ لە بۆم

گەر چی کوردم دوور وەلاتم مەیلی تۆم لێ کەم نەبێ

چونکە کورد و کوردستان هەموو یەکسەر فوڕات

زێدەتر قاجار و ئەفشار هەردوو پایەند ئەز پات

نامەوێن ئەو تومەوخ و بەش و مەوتەن و مولك و وەلات

تۆش مەبە نامەرحەمەت چەمەن وەك ئەسیران هاتمە لات

هەروەها نەبوو نییە خۆت وەك دەبوونی پێش مەغربی

ئەو عەیار و عیشقبارزی تۆ هەمیشە کردە خۆت

ڕەمزێك بۆ من بەسە بۆچ غرنەکت کردنە جۆت

نە زەڕانی نەبووە قەت دڵت بۆ من نەسۆت

تو بە ئینساف بکە تەرحی نیقاب باوێ لە ڕووت

کردنم فەرمان بەرە بۆ حەلقەیێ گێسوو شەبێ

هاتمە سەر مامات بە ڕووحی بۆسەکی سەودا بکەم

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکولینێن کوردی

دەست بەهام کەم بۆ دەبێ هێندی تریش پەیدا بکەم
یان دەبێ سەر ڕوو بنێم و سەعی زۆر تێدا بکەم
یان بەرمەدە دوازدە بەیعی خۆم ماجەرا بکەم
ئەز بە حوکمی قازی و موفتی و مەلا و مەکتەبێ

هەر لەوێ ڕۆژێ مەن دی قافیێ تۆ وەك چنار
موبتەلا بووم ئەز بە تۆ قەت ناگرم صەبر و قەرار
پێم دەڵێن سەوداسەری وەڵلا نییە بۆم ئیختیار
خۆ چە نابی گەر بە خەلوەت جارەکی بێیە کەنار
وابکەم ئەحیایی عومری خۆم لە زەوق و مەشرەبێ
زوبدەیی عالەم لە ئەمثال و قران و هەمسەران
بۆچ دەکەن لەومان ل **عەبدوڵلا** لە سەودای دلبەران
شێت و شەیدا و ماڵ خەراب و نیشکا و سەرگەران
کێ وەفای دیوە لە ناز و عیشق و سیمینێ سەران
شاهو سولتان ڕوودەنێن بۆ چاه و تەخت و مەرتەبێ

لەم شیعرەدا نوسویوەتی بەشێك لە وشەکان باش نەخوێنراوەتەوە، چونکە دەستخەتەکە مەرەکەبی بەسەردا ڕژابوو.

شیعرێکی تری هێناوەتەوە لەسەر شێوەی شیعرێکی حافزی شیرازی:

ئەگەر جارێك دڵم شادکەی بە دائیمی نە هەم جارا
بخاڵ هندویش بخشم سمرقند و بخارا را
بدە ساقی لەوێ جامێ کە نووری لەیلێی تێدا جا
مەڵێ ئیرۆ لە دەست جەوری دونیای هەمی ئامانجا
خۆشا شیراز و ئەسفەهان ل هەفت ئیقلیم و تاجا
لە جەننەت خورد هەنەم عەلمان بە دیداری تۆ موحتاجا
کەناری ئابێ روکناباد گلگشت موصەللا را
بە ناز و غەمزە بووم حەیران و سەرگەردانی چاوانی
وەك ئیسماعیل دەبم دەر هەر هەزار جاران بە قوربانی (بەرگی دووەم)

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

وەرگێڕانی چیرۆکێکی نێو گولستانی سەعدی بۆ سەر کوردیی سۆرانی:

ئەگەر چی ناوی سۆرانی نەهێناوە، چیرۆکەکەی بە ئەلفبای عەرەبی نووسیوە، هەر بۆیەش ئەوانەی لەسەر تێکستەکانی نێو بەرهەمەکەی لێرخیان نووسیوە، هەر وایانزانیوە ئەمە عەرەبییە و بیریان بۆ سۆرانی نەچووە، ئەگەر چی لە ناوونیشانەکەیدا بە زمانی ئەڵمانی تەنیا نووسیویەتی وەرگێڕانی گولستان بۆ سەر زمانی کوردی. چیرۆکەکە ئاوا دەست پێدەکات:

بسم الله الرحمن الرحيم

نیعمەت بۆ خودایەکە غالیب و گەورەیە کە تاعەت کردنی ئەو باعیثی نەزدیکییە و لە نێو شوکری ئەوابوون سەبەبی زیادی نیعمەتە، هەر هەناسە کە دەڕواتە ناوەوە طولی دەهەندەی زیندەگانییە و وەختێ دێتە دەرەو کەیف خۆش کونەندەی زاتە. لەپاش ئەمە هەرگا وا بوو لە هەر نەفسێکا دوو نیعمەت مەوجوودە و لەسەر نیعمەتی شوکری واجیب لە دەست و زوان کە دێتە دەرێ کە لە عەودەی شوکری ئەو دەربێت، عەمەل بکەن. ئەی داود بشوکر، کەم هەیە لە عیبادی شوکرکونەندە بەندە هەروەها چاکە کە لە گوناهی خۆی عوزربەدرەکی خودا ببینێت، ئەگەر نەلایقی گەورەی ئەو کەس ناتوانی کە بەجێ بینیت. بارانی رەحمەتی بێ حسێو ئەو بە هەموو جێیەك گەیشتووە و خوانی نیعمەتی بێ درێغی ئەو بۆ هەمووی گوشادە. پەردەی پیاوەتی بەندە گەلی خۆی بە گۆنای ظاهیر نادرێت و وەزیفەی ڕۆژی خۆرکەل بە خەتای ئینکاری کیشری ئەو نابڕێت. ئەی کەریمێك کە لە خەزێنەی غەیب گەورە و تەرسات، وەزیفەی خەوەرە دۆستان لە کوێ نائومێد دەکەیت، تۆ کە لەگەڵ دوشمنگەل نەزەرت هەیە بە فەرانسی بای صەبای فەرموو کە تا کە فەرش زومەرەدین دا نەجات وە بە دایانی هەوری بەهاری فەرمووکە تا کەژ گوڵ و گیا لە بێشکەی زەوینا پەروەرمەش بدات، وە دارانی بە خەلات، نەورۆزی کەوای سەوز گەڵا کردۆتە بەر و منداڵگەل شافی بە قدووم وەهاتن فەسڵی بەهار کڵاوی شکۆفەی لەسەرداناوە و شیرەنەیجە بە قودرەتی ئەو هەنگوینی زۆر ئاوەرە و تۆمی خورما بە مەیمەنەت تەربیەتی ئەو بووە بە دار خورمایەکی بڵند، هەور و باد و مانگ و ڕۆژ هەموو لە کاران تا گە تو نانی بەدەس بێنێت و بە غەفڵەت نەیخۆیت، هەموو بۆ تۆ سەرگەشتە فەرمانبەردارن، شەرت ئینساف نییە گەر تو فەرمان نەبەیت. لە حەدیسایە لە گەورە مەوجووداتەوە خولاصەی مومکینات و صەفای ئادەمیگەل و تەواوی دەور و ڕۆژگار یانی محمد المصطفی نزوولی ڕەحمەت بکا خودا لەسەر ئەو و لەسەر ئەهلی ماڵی شەفاعەتکونەندەی ئیتاعەکێشی ئەو ئاگادارە و کونەندەی چشت دەهەندە بە بێ سوئالی قیسمەتکونەندە گەورە بین خۆش نیشانەدار بە مۆری پێغەمبەری گەیشتووە بە بڵندی بە کەمال و تەواوی خۆیەوە لاچووە تاریکی، بە جەمالی ئەوە دە چاك بووە، هەموو خەسڵەتی ئەو نزوولی رەحمەت بێت لە سەر ئەو و لەسەر ئالی چە غەم هەیە بۆ دیواری

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ئوممەت کە پشتیوانی وەکو تۆی هەیە! چە خەوف هەیە لە مەوجی بەحر کە هەیەتی نوح کەشتیوان هەرگاهـ یەکێ لە بەندگەلی گوناهکار پەرێشانی ڕۆژگار دەسهەلکرانەوە بە ئومێدی قبووڵ بوون بە دەرکی حەق گەورە و بڵند بکاتەوە، خوداوەندی بڵند نەظەر ناکات ئەو باز بیخوێنێت دووبازە دورستی دەکات، دووبازە بە زاری بیخوێنێت، حەق پاك و مونەزەهـ و بڵند ئەفەرموێت: ئەی مەلائیکەی من بە دروستی قبووڵم کرد لە بەندەی خۆم وەنیە بۆ ئەو غەیری من یانی بەخشیم بۆ ئەو وەکاری ئەوم دەرهێنا کە لە زۆری دوعا و زەلیلی بەندە شەرمم هەیە، کەرەم بوێنە لوتفی خوداوەندکار گوناە بەندە کردوویە ئەو صاحێب شەرمە، عاکفگەل کەعبە جەلالی بە کۆتایی عیبادەت ئیقرار دەکەن کە عبودییەت ناکەین بە موافیقی عیبادەتی تۆوە وەصفکونەندەکان خەتلێ جەمالێ ئەو بە تەحەییور نیسبەت دراون، کە ئێمە نەمان شناسێك سەحیق شناسین، ئەو ئەگەر کەسێ وەصفی ئەو لە من بپرسێت بێدڵ لە بێ نیشانەوە چ بڵێت عاشقان کوژراوی مەعشووقن دەرنایەت لە کوژراوان ئاوازەیەکی لە ساحێب دڵان سەری بێخە موراقەبەدا ڕابردوو و لە نیوەی بەحری کەشفا غەرق بوو وە وەختێ کە لەو حالەتە هاتەوە یەکێ لە ڕەفیقان بە تەریقی کەیف خۆشی پێی وت لەم باغە کە بوویت بۆ من چ سۆقاتت هێنا، وتی لە خاطرما بوو کە وەختێ بەدار گوڵ بگەیم داینە پڕیکم بۆ سەوقات ڕەفیقات، وەختێ گەیشتم بۆی گول وەها مەستی کردم کە داینێم لە دەست ڕووی، ئەی باڵندە سبحەینێ عیشق لە پەروانەوە فێر بە کە ئەو سووتاوە گیانی ڕووی و ئاوازی نەهاتەدەرێ ئەم موددەعیانە لە تەڵەبی ئەوا بێ خەبەرن، کە ئەو کەس خەبەری بوو خەبەری لێ نەهاتەوە.

ئەی کەسێ بڵندتری کە خەیاڵ لە قاعیدە لە کەمان و لە وەهم و لە هەر چشتێ کە وتویانە شنەفتگمانە دخوندگمانە مەجلیس تەواو بوو، عومر بە ئاخیر گەیشت. ئێمە هەروەها لە ئەووەل وەصفی تۆیا ماین، زیکری چاکی سەعدی کە لە دەم عەواما گوتووە و ئاوازەی قیصەی ئەو کە ئاین و زەمین و فراوا ڕۆیوە ونی بخە حەدیث ئەو وەکو شەکر دەیخۆن و کاغەز نەشئەتی ئەو وەکو کاغەزی زەردی بەن لەسەر تەواوی فەزڵ و بەلاغەت حەمل ناکرێت، بەڵکە گەورەی دونیا و قوتبێ دائیرەی ڕۆژگاری قایمەقام مەلیك سلێمان نەصرەتدەهەندە ئەهلێ ئیمان شەهنای گەورە لەلە بوزورگ ظەفەر پێدراوی دونیا و دین ئەبوکر(؟) سەعد کوڕی زەنکی سیوەر خودای بڵند لەسەر زەوینی باریی خودایا ڕازی بە لە ئەو و ئەویچ رازی بکە بە چاوی شەفقەت نەظەری کردووە و ئافەرین زیادی فەرمووە و قەصدی ڕاستی فەرمووە، بێ موشەببەهـ تەواوی مەردوم لە خاص و لە عام بە مەحەببەت ئەو مەیل کونەندەن کە مەردوم لە سەر دینی پادشایانن، لەو وەختەوە کە تۆ لەسەر من فەقیر نەظەرت هەیە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

عەلامەتم لە ڕۆژ مەشهوورترە ئەگەر خۆ هەموو عەیبان لە نێو ئەم بەندەدا هەیە هەر عەیب کە سولتان سەپەندی بکات هونەر گڵی خۆش بێت لە حەماما ڕۆژێ گەیشت لە دەست مەحبووبێ کو بە دەستی من، وتم پێ: موشکی یا عەبیری کە لە بەینی دڵ ئاوێزی تۆوە مەس بووم؟ وتی من قوڕی ناچیز بووم، وەلێ موددەتێ لەگەڵ گوڵ دانیشتم، تەواوی هاونشین ئەثەری کرد لە من، ئەگەر نە من هەر ئەو خاکەم کە هەبم. بارێ خودایا کەیف خۆش بکە مسوڵمانان بە درێژی دەوام ئەو وەدو چەندانە چاکی چاکیان ئەو وەبڵند بکەرەدە مەرتەبەی خۆشەویستان، ئەو وەئەو نیچە ئەویان بەڵادە خۆشەویسە. بارێ خودایا ئەمەن بکە شار، ئەو وە موحافەزە بکە ئەولادی ئەو، بە حەققەت موبارەك بووە دونیا بە ئەو، دە دایم بێت موبارەکی ئەو وە قووەتداری بکات خودا بە عەلەمان نەصرەت هەر بەم ڕەنگە نەشونما بکا چیك، ئەوە بێخی و چاکی گیای زەوین لە چاکی تۆ بووە مەس، خودای عالی و پاك مەملەکەتی پاك شیراز لە هەیبەتی حاکمانی عادل و بە هیممەتی عالیمانی عەمەلکونەندە تا ڕۆژی قیامەت لە ئەمن و سەلامەتا بیگا بدێرێت، بە عەتا و کەرەمی خۆی مەملەکەتی فارس بمی لە مشەقەتی ڕۆژگار و نیەتا لەسەر یەو بوێت یەکی وەکو تو سەرووەری خودا ئیمڕۆژ کەس نیشان نادات لە بەسیطی زەوینا لە میثلی ئامەتانە دەرکی تۆ مەکانی ئەمنی و ڕەضا لەسەر تۆ حیفزی خاطری فەقیران شوکر لەسەر ئێمە و لەسەر خودای دونیا ئافەرینەندە جەزا باری خودایا لە بای فیتنە نیگاه بدێرە خاکی فارس ئەوەندە خاك و ئاو دەوامی هەیە.

سەبەبی وتنی ئەم کتێبە:

شەوێ فکری ئەییامی ڕابوردوم دەکرد و لەسەر عومری بە تەلەفا ڕۆویم حیرەتم وەخوارد و سەنگ بوو ماڵی دڵم بە ئەڵماسی ئاوی دیدەکانم دەکرد و ئەم بەیتانەم دەوت هەر لەحزەیێ لە عومر نەفەسێ دەڕوات. وەختێ تەماشا دەکەم کەسێ نەما، ئەی کەسێ کە پەنجا ڕۆیوە و تۆ لە خەوای، مەگەر ئەم پێنج ڕۆژە پێ بگەیت، خەجالەت کە ڕۆیوە کاری دروستی نەکرد، تەبەل بارکردنیان دا لەبۆ باری دروس نەکرد، خەوی شیرینی سبحەینێ بارکونەندە دەگەڕێتەوە، پیادە لە ڕێ هەر کەسێ هات عەمارەتی نووی دروس کرد، ڕۆی و مەنزلی بە یەکێ سپارد و ئەو یەکێ و پێچ هەوەسێکی وی وەهای پوختە کرد، ئەم عەمارەتە کەس نەیبردە سەر، رەفیقی بێ دەوام، دۆس مودەبیرە بۆ دۆستی لایق نییە ئەم عوزرکونەندە ما بە زیندەگانی ئینسان زگە تا بە ئاهەستە دەڕوات چ خەفەتێ هەیە، وە ئەگەر گوشاد بووی وەها کە نەتوانی بوەسیت، بوێژە لە حەیاتی دونیا دەس شەبوورە و ئەگەر بوەسیت وەها کە گوشاد نەبیت، ئەگەر دڵ لە عومر هەڵکەنی لایەقی چوار طەبعی خیلافکونەندە و سەرکێش پێنج ڕۆژ پێکەوە خۆش دەبن، ئەگەر یەکێ لەم چوارە غالب بوون، گیانی شیرین دەڕوێتەدەر لە قالب، بێ شك پیاوی دانای تەواو لەسەر زیندەگانی دانا

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نیت دڵ چاك و خەراپ وەختێ دەبێ لە مرن خەوەشا بە ئەحوالی ئەو کەسە کە گوێی چاکی ببات بەرگی کەیف خۆشی بگۆری، خۆت بنێرە کەس لە پاشەوە تۆ لە پێشا بنێرە عومر بە فەڕە، ڕۆژ تاوسان کەمێ ماوە خواجە هێشتا مەغروورە ئەی خاڵی دەس ڕۆیو، ئەبازار دەترسم مێزەرە خۆت دەرنەبینیت، هەر کە کیلاوی خەوی بەوەزی خوارد لە وەختی خەرمانا وە بێ هێشوو بچینەوە. نەسیحەتی سەعدی بە گوێ گیان بژنەوە ڕێ و هات پیاو بە برۆ لەپاش فکرکردن کەم مەعنا سەلاحم وەها زانی لە جێگای دانیشتنی دانیشم و داینە لە ڕەفاقەت بچنمەوە و دەفزەم لە قسان بەڵاو بشۆم و لەمەوپاش بەلاونەبم زوان بڕاو لە گۆشەیەکا دانیشتو کەڕ و لاڵ چاترە لە کەسێ کە زوانی لە حوکەما نەوێت، تا کە یەکێ لە..

دۆستان کە لە کەژاوەدا ئەنیسی من بوو و لە حوجرەدا هاونشینی من بوو، بە قاعیدەی ڕابوردوو لە دەرك هاتە نێو، هەر چەند صوحبەت کەیفخۆشی دەرهێنا و فەرشی مەیلکردنی داخست، جوابم نەداوە و سەرم لە زانەوی عەبد ئاینی هەڵنەگرت، بە عەینجەری تەماشای کرد وتی ئیستە کە ئیمکانی وتنت هەیە مەڵێ ئەی برا بە لوتف و بە چاکەی کە سوبەحی کە قاصیدی ئەجەل بکات بە حوکمی ضەرورەت زوان دەکێشێتە نێوەوە.. ل١٠٣.

بەشی کورمانجی:

ڕۆڤی و قژک

ڕۆکێ قژک هنەک پەنێر دزی، کر ناڤ نەکولێ خوە، چوو سەر گها دارێ سەکنی. وێ ساعەتێ ڕۆڤیکی ب حیلە ل بن دارێ ڕوونشت بوو، د دەڤێ قژکێ دا پەنێر دیت؛ ئێک ژ دەستە وی بگرە پوڕ تەرتیب قورمیش کر، ب قژکێ ڕا گۆ کە؛ ئای جانم قژك، تو چ ڕندی، چ ناخشینی، ئێک دەنگێ تە فێنی پوورتا خوە ڕند بە، تو دبی پادشاهێ تەیران گشکی. قژکا دن لە وێ قسا سا بوو، نییەت کر ئێک بانگ بکە، پەنێر ژ دەڤ دا کەت. هەما ڕۆڤی بەزییا پەنێر گرت، گۆت کو: ئای جانم قژك، هەر مێرەکی گۆتە خوە ب سەر دا ب هەر مێرۆکی دەرەڤان دکە، حەق وی زایع دکە. ڤا قسا کی مە دا تە ژ پەنێر ڕندترە، ژ دەڤە خوە نەینە دەر؛ گۆت، تو ب ڕییا خوە دا.

ڕۆڤی و بزن:

ڕۆڤیک ب بزن ل مال دگەرییان؛ ڤانا پڕ تی بوون؛ ل بیرەکی دگەرییان، بیرەک دیتن، د بندا حەبەک ئاڤ هەبوو. ڤانا پڕ تی ببوون. ب ترس هاتن، پاشێ سایمیش نەکرن، کەتن بیرێ، پر ئاڤ خوارن، پاشێ ئێک بدەرکەڤن خواست، ڕێیەک نەدتین، نەچار مان. بزن ب ڕۆڤی ڕا گۆت کو، مر، برە ئاڤ خوار، ئێک ئەم ب دەرکەڤن ڕێ تونەیە. ڕۆڤی گۆت کو؛ قاساڤەت نەکە، هەڤالێ من، ئەزێ دووبارەکی ببنم. ئیشاڵاە ئەمێ بدەرکەڤن. بزنە گۆت کی؛ تویێ چ تەرتیبێ بکی. ڕۆڤی گۆت کی؛ ڕابە سەر لنگا، لنگە خوە یێ پێشین ببر ژۆر

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

دی، سەرە خوە یێ ب قۆلۆچێ خوە ڤا ببر زڤر دی، ئەز بکشم سەر پیێ تە، ب دەرکەڤم، پاشێ ئەزێ تە بکشینم دەر، ئەمێ هەر دوو ژی خلاس ببن. بزنێ ڤا تەرتیبا پر بەگەنمیش کر، کێف بوو، گۆت؛ ڤا فرسەندا ل مە تونە، فێنی رۆڤیکی تاعلیم بکی، ئەزێ فێنی وی بکم. هەما رۆڤی بازدا سەر پیێ بزنە، بدەرکەت، ب دەرەوان دەرکەت، لەهیندا بیرێ دگەرە. بزن ئیش ڤیا دیت، گۆت کی؛ هەڤالێ من و تە وەرێ بوو، مە ب تە را یاردم کر، یو ب دەرکەتی، تە ئەز نەکشاندم دەر. رۆڤی ب پرسا ڤیا دکەنە، گۆت کی؛ هەی بزن ئێک ئاقلێ تەدا رییێ تێدا بوو یا فێنی پوورت کی بوو یا، پاشێ تو نەکەتییایی بیرێ، تو وێ چاخێ ئاقلەک دوشنمش بوویایی؛ ب خاترێ تە، شخولێ من هەیە؛ گۆت، چوو.

شێرێ کال:

رۆژەکی شێرەک کال ببوو، فێنی سیسالیک سپی ببوو د کالبوونا خوەدا کەتبوو. چقاس جینار هەبوون وێ گشک هاتن ئێک هاتن زیارەت بکن: ئانجاخ رۆڤی تونەبوو. ئێک گور ب رۆڤی را دشمان بوو، ل ویرا حەیفا خوە بگرە فەرسەندی گۆت؛ پادیشاهم، رۆڤی نەهات سەر زیارەتا وە، پرێ کیبر بوو. ل ئەو قسا شێر ب هێرس هات، رۆڤی مێرک دا بەر ناوڤەتێ ب پێ. رۆڤی هات، دۆستی قسەک گۆر؛ رۆڤی ئەڤ قسا بهیست، ئێک ژ گور حەیفا خوە بگرە پڕ تەرتیب کر. هات پێشییا شێر. شێر هێرس بوو. تو چما نەهاتی سەر زیارەتا من. رۆڤی گۆت کی؛ پادشاهم ژ من پرتر کێ ل بەر دەرییێ تە خزمەت کر، ژێ سلتانێ خوە را خزمەتا وی دبینم. شێر گۆت کی؛ تو ژ کو یی بوویی. رۆڤی گۆت کی؛ پادشاهم ئەز چووم من ل ئیشێ تە مێزە دکر، ئەز ژ بۆی تە دگەرییام، ژ بۆی عیلاجێ دگەرییام. شێر گۆت کی؛ تە چ عیلاج ئانی؟ رۆڤی گۆت کی؛ جییەکی حاکم هەبوو گۆت کی؛ گورەکی ساغ پۆستێ وی بگرە، پۆستی وی ل خوەکە، تو یێ خوەش ببی. شێر قسا رۆڤی قەبوول کر، پۆستێ گور ژ گورا ل خوەکر.

تەیرێ زاهری ب چەلێکێ خوە ڤا:

تەیرێ زاهرەکی ل عەردەکی دن ئاڤ گەنم دا هێلینا خوە چێکر؛ هات وەختێ بێدەرا، هەما چەلێکێ وی نەدفریان. تەیرێ زاهری دچوو، هەرە تاحینی ب رەڤ جییەکی، ب چەلێکێ خوە را گۆت کی؛ خوەدییێ عەرد ئێک هاتن مێزە بکن هەلا دبێن چ، گۆت، چوو. هەما ئەو وەقتێ خوەدییێ عەرد ب لاڤێ خوە ڤا هاتن، گۆت: لاوێ من، گەنم گهیشتییە، هەرە ب دۆستێ خوە را ببێژە برا ڤ سپێدا بێن، برا بێن، گەنم برا بچینن. ئەڤ چەلێکانا رجێڤین. تەیرێ زاهری هات، پێرا گۆت. تەیرێ زاهری گۆت کی؛ مەترسن، ئەمێ ژ ورا رابن، سخلێت توونەیە، خوەدییێ عەرد سبێ ئێک هات هەلا مێزێ بکن دبێژن چ. ئەڤ مێرک (مەرڤ) هات، مێزە کر، مەرڤێ وی کەس توونەیە، هایدێ، گۆت کی، مەرڤێ دن

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

گوڤەنمشێ دۆستێ خوە نابە، لاڤێ من، هەرە ب مەرڤێ خوە ڕا ببێژە، برا سبێ بێن، ب من ڕا گەنم بچینن. ئەڤ چەلێکانا داها پڕ ترسییان، دییا وان هات، پێ ڕا گۆت. دییا وان گۆت کی؛ مەترسن. سبێدا مەرڤێن نەهاتن. خوەدی ب لاڤێ خوە ڕا گۆت کی؛ سبێ سبێ دا ئەمێ بێن، خوە ب خوە ئەمێ بچینن. ئەڤ قسا تەیرێ زاهری بهیست، ب چەلێکێ خوە ڕا گۆت کی: ئەمێ هەرن ژ ئیرۆ شوون دا، داها جائیز نابە. تەیر ب چەلێکێ خوە ڤا چوون.

چیرۆکا بلبل و بازێ:

بلبل چوو سەر گلییێ دارێ. بازەک هات ئێک ڤییا بلبلێ بخوە. بلبل بانگ کر کی؛ ئەز تەیرەکە پچووکم. تو مە دخوی، پاشێ تێ خاسل دبی، هەرە فێنی خوە تەیرەکی ببینە، بخوە. باز گۆت کی؛ ئەز دین نینم، ئەز دەستە خوە حازر دا نانیم؛ ئێک ئەز هەرم لێ پارییێ مەزن بگەرم، بەلکی ئەز نەبنم، پاشێ ئەز مەحرووم دمینم؛ گرت خوار.

بزن ب کارکا خوەڤا:

بزن ژ حەوزێ دەرکەت، چوو کو بچێرە. ب کارکا خوە ڕا گۆت کی؛ دەری بقافلینە، ژێ غەینێ من، کی هات دەری ڤەمەکە. گورەک ئەڤ بزنا دچێرییا بزن دیت گۆت فرسەندەکی ڕندە، کار بێ دییا خوە مایە. ل دەری خست (کوتا)، کار هات پاش دەری. پرسییا: ئەو کییە؟ گور گۆت کی؛ ئەز دییا تە مە، فێنی وی دەنگێ خوە کر. کارک د قولکێدا مێزە کر، گۆت؛ دییا من نینە. کارک گۆت کی؛ تو دەرەڤان دکی، تو مە دخوی، تو نکاری مە بخاپینی، مە دەری ڤەنەکر، گور فێدی کر. پاشێ ور گەرییا، چوو ب ڤییا میسالەکی هەر مەرڤەکی بپرسە دێ و باڤێ خوە ئینانمیش بکە، ژ هەر بەلایەکی بهالێسە؛ ئێ دودویان: ب قسە منافقا ئینانمیش مەکە، زمانێ وی فێنی دلی نابە.

شمکچی ب مەرڤێ دەولەت:

یەک شمکچی شەڤ و ڕۆژ د دکانا خوە دا لاوک دستێرا. مەرڤەکی دەولەتلی جیرانێ وی هەبوو، مالا وی د دەستە وی دا پڕ بوو. ڕۆژەکی ئەڤ مەرڤێ دەولەتلی ئەمر ب شمکچی کر، ژ وی ڕا پرسی؛ تو د سالەکی دا تو چقاس مال قازانمیش دکی؟

شمکچی گۆت کی؛ سولتانم، ئەز حەساب ناکم، ڕۆژ ل سەر ڕۆژێ ئانجاخ نانە خوە بۆخازا خوە دقەدینم، ژ خوەدێ شکر دکم. ئەڤ مەرڤێ دەولەتلی دیسا ژێ پرسی؛ تو ژ ڕۆژەکی تو چقاس قازانمیش دکی؟ شمکچی گۆت کی؛ گە پڕ، گە هندک، ئێک ئەز نانێهێرم مەیخانە، ئێک ئەز مە قەزەنمیشکرییە ژ مە ڕا بەسە. ئەڤ دەولەتلی ژ پرسا وی حەز کر، سەد قورش دایە، گۆت کی؛ بخوە ڤەخوە، کێف بکە. شمکچی ئەڤ پەرانا کر بن عەردێ، داها لاوکی ناسترە، داها ب ڕەحەت ڕاناکەڤە، ژ خاسێ تاڤێ، خوە نابرە؛ هەر ڕۆژ مێزە دکە،

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بو ڤەکولینێن کوردی

ب خەیالا ڕاناکەڤە سبە دبە. وە چەند ڕۆژان چوو، پاشێ چوو ب مەرڤێ دەولەتلی ڕا گۆت کی؛ پەرەیێ خوە شووندا بگرە، خەوا من بدە.

چیرۆکا مار و گوندییان:

گوندییان جۆتکارییان دگەرییا، د مارەک ل سەر بەرفێ قەفیلییە؛ ل ڤییا مەرحەمەت کر، بر، ل سەر پاهیرییێ درێژ کر. مار گەرم بوو، سەرە خوە بلند کر، ل سەر گوندییان هجووم کر. گوندییان گۆت کی؛ مارەک کۆتییە، ئەز بووم سەبەبێ جانی تە، ئەزێ جانێ خوە ژ تە بگەرم. گۆت، ل سەرە وی خست.

مێرک ب خەزینا وی:

مێرک پڕ خەزینە کر بن عەردێ. هەر ڕۆژ هەر ڕۆژ چەند جاران دهات، زیارەت دکر، ب دەستە خوە زێران ل هەڤ دخست، ژ ویرا لازم بوو یەک نەدگرت. یەک مێرک ب وی تماعکار بوو؛ ئەڤ مەرڤ دچوو سەر زیارەتا وی، مێر ژێ شەڤە گرت فرسەندێ خازینە ژ ورا هلانی، گرت چوو. خوەدایێ وی هات سەر خەزینێ، هات جییێ وی، خەزینە نەدیت، سەد هەزار جاری بانگ کر. ب ویرا خەبەر دا. لاڤایا مێرک ڕاست هات، پرسی: تو چما دگری؟ گۆت: تە دیت، ئەز هەزار جاری ئەز شخولیم، مە خەزینە کر عەردە، دهاتم من زیارەت دکر، من پارەک ژێ نەدگرت، دزان دزین. مێرکێ ژێ دگەری، گۆت کی: چما دگەری، زەرارا وی توونە، ل دەوسا خەزینێ کەڤرەکی داینە، ئێک مالەک تێ د خەزینێ دا دییە، تو وی مالا د کەڤر دا ببینی.

مەرکەک ب جوانی ڕا:

مەرکەکی ڕۆژەکی ل مەهینەک ئاڤس سوار ببوو. مەهین زا. چەلێکا وی د پەی دچوو، ل رێ ما. جوان ب خوەدایێ خوە ڕا گۆت کی؛ ئەفەندم، ئێک تو دا ژ وێ ئەز بچووکم ئەز نکارم بێم. تو دەرە، مە لەورا دهێلی، ئەز دمرم؛ هەما من بگەرە ب بەر خوە دا، هەیانێ ئەز مەزن ببم، پاشێ ل من سوار ببە، هەیانێ جانێ تە دخوازە ئەز تە بگەرینم.

٤

د وەقتا بەنی ئیسرائیل مێرکەکی دەولەتلی هەبوو، مر؛ دو لاوێ وی مان، مالێ وی پڕ ما، خانەکی وی ما. وڤ هەر دو لاوێ وی ئەڤ خانییا پارڤە دکرن، پەڤ چوون، یەک دبێ: خانی یا من ئە، ئێ دن دبێ: خانی یا منە. هەم ئاب ئیزنا خوەدێ ل سەر دیار کەرپیتەکی سەرە خوە بلند کر گۆت: هوون چما فێدی ناکن، ئەڤ خانییا نە یێ تەیە نە یێ ڤییە، ئەز مەرڤەکی پادشاهێ مەزن بووم، ل دنیایێ سێ سەد سال مەزن بووم، پاشێ مرم، سێ سەد سال ئەز د مەزەل دا ڕاکەتم، چورومیش بووم، بووم هەڕی؛ پاشێ مێرکەک هات، دیسا ئەز کرم کەرپیچ، چل سالی ئەز بووم خانی پاشێ بۆزمیش بووم، هەفتێ و سێ سالان

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ئەز چۆلێ ڕاکەتم، دیسا مێرک هات، ئەز کرم کەرپیچ، دیسا ب وی خانییێ چێکر، سێ سەد و سی سالێ د وی دیارێ دا سەکنیمە، نزانم ژ ئیرۆ شوندا حالێ من چ دبە؛ هەیانێ ئانکۆیێ جانێ من نەئێشییا، هەرن هوون فێنی ڤیا خێر بکن، ئیشەکی ببینە. گۆت، دەنگێ وی هات برین. ئای برایێ من، تو دبێژی مالێ من ملکێ من پڕە، گوڤەنمیش مەبە، مالێ تە ملکێ تە پڕە. مالێ فیراڤوون پڕ بوو، نیڤێ مالێ وی نابە؛ ب خودێ ڕا جەننەت و جەهەننەم چێبوون، ب خودێ ڕا مال و ملک مر. وی فیراڤوونێ مەلون ئەڤ ب مەرڤەکی خوە پڕ کفر کر، پڕ کیبر کر، ژ بۆی وی چوو جەهەننەمێ، هەیانێ قیامەتێ. مەرڤێ ب ئاقل تمی دگەرە، مەرڤێ دن بدە وەر دبە، شەیتان دبە مەرڤێ وی، ب شەیتان وێ د جەهەننەمێ دا دمینن، دبێ ئەبوو جەهل؛ هەر چ دبە ل پاشییا دنیایێ کۆتی دبە، جانێ من!

٥

چار کەڤر مەزنێ ئوورس میر ئالۆ ژ ئالەخاندراپۆلێ دەر کەت، چوو ل سەر قەرسێ. ڕاستێ ترکان و کوردان هات؛ حەفتێ ترک بوو، سەد کورد بوو، ئێ پڕ ئاخا بوون، هاتن تەسلیمێ ئوورس بوون. میر ئالۆکی ل فایتۆن سوار بوو، چوو ل بەر وان سەکنی، ب ترکی سلاڤ ل ئاغایان کر، ب ترکی خەبەر دان. میر ئالۆ دی ئەڤ ئاغایان گشک ڕندە، خۆرتە، زۆرە، جلا وان گشک تەمیزە، هەسپێ وان گ زراڤن بلندن، هەر هەسپێ هەزار مۆناتەکی نادە. سارخێ وان ئیپەگێ تەرابلوس بوو یە، هەر سارخێ وانبیست مۆناتەکی نادە. ڕیمێ وان گشک دانزدە مۆفریک بوو یە ب درێژێ، تۆپی ڕمی وان پێ ڕا ئۆستریيایی. ئێک میر ئالۆ چوو، سیوارانا ب میر ئالۆ چوون، ب جیریت لەییستن.

لێ قەومێ کورد ناترسە؛ ئێک بەگێ وان ئەمر بکە ئەڤ ئۆردییا دژمنان شوورێ خوە بکشینە. گشک هەرە ناڤ دژمنان کەڤە، گشک بمرە، یەک نارەڤە هەیانێ بەگێ وان ئەمر نەکە بەسە! ئەو گشکان دژمنان سەر ژێ کن. کەنگی بەگێ وان ببێ بەسە! وێ شوندا ڤەگەرن.

چیرۆکا دەرەبەگی:

ڕۆژکی بەگ چوو سەفەرێ چوو شەهرستانێ ستەنبۆلێ؛ ب خزمەتکارێ خوە ڕا گۆت: هەرە چارشوویێ ژ من ڕا نان بینە. خزمەتکار چوو چارشوویێ، مێزە کر د دەستێ دەلالەکی دا قوتی هەیە، دفرۆشە خەراج پێنج قرووشان. ئەڤ خزمەتکارا سەعاتەک دودویان ل مێزە کر؛ نیڤرۆ بوو نەچوو، عەسر بوو نەچوو. بەگ مێزە کر خزمەتکاری وی نەهات؛ ئێڤار بوو هات. ب خزمەتکاری خوە ڕا گۆت: تو ل کو مایی. خزمەتکار گۆت کی: بەگێم، ئیرۆ ل چارشوویێ قوتیک دفرۆش، پەرە مە ڕا تونەبوون، ئێک ئەڤ قوتی بکرییا. بەگ گۆت؛ چەند قرووشانە؟ خزمەتکار گۆت: ب پێنج قرووشانە؛ دا خزمەت کات، گۆت؛ هەرە بکرە. خزمەتکار چوو چارشوویێ، پێنج قرووشان دا دەلال، گۆت کی؛ ئەڤ قوتییا ب

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

من دا. قوتی گرت بر هندا بەگ. بەگ گۆت؛ ئەڤا قوتییا یە. خزمەتکار گۆت؛ ئەڤە. دەڤێ قوتییێ ڤەکر مێزە کر کەچکەک قوتی تێدایە، ب کەچکێ ڕا گۆت: تو چ دخوی؟ کەچک گۆت تشکی ناخوم. ئەڤ کەچکا دا بازرگان شاند ژ دییا خوە ڕا. ئەڤ کەچک گرت و چوو، چوو شەهرستانێ سیواسێ. ڤی بازرگانێ مێزە کر پاشایێ سیواسێ دوشنمش دبە. بازرگان گۆت: پاشام، تو چما دوشنمش دبی؟

پاشا گۆت: هەی بازرگان، دەردم پڕە. بازرگان گۆت: دەردێ تە هەیە؟ پاشا گۆت کی: لاوەک من هەیە، تشتکی دخوازە، نزانم چ دخوازە، ئەز پاشامە، مالێ مە پڕە، خزمەتکارێ مە پڕە، بەسلێمە پڕە، لاوێ من تشکی دخوازە نزانم چ دخوازە. ئەڤ بازرگانا چوو جەم کەچکێ گۆت: ئەڤ پاشا دوشنمش دبە، لاوەژ وی هەیە، تشتکی دخوازە کەس نزانە چ دخوازە. کەچک گۆت کی؛ هنارێ دخوازە. هەما دەستە خوە کەچک کر پاشکا خوە، هنارەک ژێ ئانی دەر، هەبێ وی کر سنییێ. دا بازرگان گۆت کی؛ ببە لاوێ پاشا ڕا، ئێک خوار، پاشێ پاشا ئەوی خازینان ب تە دا. بازرگان هنار بر، دا لاوێ پاشا. لاو گرت خوار. پاشێ پاشا ئانی خازینە دا وی بازرگانی. بازرگان خازینە گرت، چوو مالا خزمەتکارێ بەگ، گۆت؛ دییا پیر، لاوێ تە ئەڤ کەچکا ژ تە ڕا شاندییە. ئەما دییا پیر دەری قەفلاند، کەچک بر ژۆر، ڕوونشتن. کەچک گۆت؛ دییا پیر ئەمێ ژ خوە ڕا خانییەکی مەزن چەکن. چوون هۆشتا ئانین، کۆشک قۆناخ چێکرن. ڕۆژکی خزمەتکارێ بەگ هات مالا خوە، ئێڤارێ جلێ خوە ڕا خست، ڕاکەت، ڤا کەچک کەت هەمێزێ، خانچەر ل کەچکێ خست، کوشت، ئاڤێر دەر، شەڤ ب نیڤی بوو. ل وی مەملەکەتێ شەش کەلێش هەبوون، هاتن ل وی گوندێ، گەرییان، مێزە کرن د وێ قۆناخێ دا موومەک دشەوتە، ئەڤ کەلێشانا مێزە کرن چ هەیە چ تونە یە، کەچک گرتن، برن شکەفتا خوە، نەمێ کرن: باه خوە دێ کر. خوەدێ جان دا ب کەچکێ. کەلێشەکی گۆت؛ ئەڤ کەچکا ژ من ڕا،کەلێشێ دن گۆت: ژ من ڕا. کەچک گۆت هوون شەش مەرڤن، ئەز تەنێمە، هەرن، ژ مە ڕا جۆتە جزمە کێ بەری ئانی، ئەزێ وی بگرم.

کەلێشەتێ چوون، کەچک ژی چوو، ڕاستێ دو شڤانان هات. شڤانێ پچووک گۆت: کەچک، تو من ناگری؟ کەچک گۆت: ئەز تە دگرم. شڤانێ مەزن گۆت : برا من بگری. لەوێرا شڤانان پەڤ چوون. کەچک گۆت: هون دودنن، کێ ژ من ڕا بەری جۆتە جزمە ئانی، ئەزێ وی بگرم.

شڤانێتێ چوون، هەما کەچک ژی چوو، ڕاستێ گەمجی هات. گەمجی گۆت: کەچک، تو من ناگری؟ کەچک گۆت، ئەز تە دگرم، هەرە با مەلایەکی برا مەلە ب، برا نکاحا مە ببرە. گەمجی چوو با مەلەیەکی، کەچک ژی ورا چوو. لاوەکی پادشاە هەبوو، لاوێ پادشاە باڤێ خوە ڕا گۆت : ژ من ڕا چل ژنی بینە، ئەزێ داوەتێ بکم؛ ژێ ڕا سیە و نەھ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ژن ئانی، ئەڤا کەچکا ئانی. لاوێ پادشاه چوو، هەره داوەتا خوه بکه. ڤێ قیزکێ گۆت: سولتانم ڤێ شەرابێ، ڤێ ڕاقییێ یێ ڤەخوه، داوەتا خوه بکه. لاوێ پادشاه ڕاقی شەراب ڤەخوار، سەر خوەش بوو، کەت، هەما ئەڤ کەچکان ڕا بوون، پەنجەره شکێناند، ڕەڤیان، چوون، چوون سەرێ چیایەکی، قۆناخ چێکر، کانیک چێکر. ئەڤ کەچکێ سوورەتێ خوه سەر کانییێ یازمیش کر، دودو نۆبەتچی دان بەر؛ کەچک گۆت: کی هات ل سەر ڤێ کانییێ ئاڤ ڤەخوار ژ من ڕا بگرن وەرینن. خزمەتکاری دەرەبەگێ سبێ دا ڕابوو، مێزه کر: کەچک توونه؛ گۆت؛ ئەزێ هەرم، ببنم؛ چوو. کەلێشان هاتن شکەفتێ، مێزه کر: کەچک توونه، گۆت: ئەمێ هەرن ببینن؛ کەلێشەتێ چوون. شڤانەتێ هاتن، مێزه کر گور کەتی ناڤ پەز، پەز تونەیە. شڤانان گۆت؛ ئەمێ هەرن ڤێ کەچکێ ببنن؛ شڤانان چوون. گەمیجی مەلە چوو، ئانی، مێزه کر: کەچک تونه. گەمجی گۆت؛ ئەزێ هەرم کەچکێ ببنم. لاوێ پاشێ سبێدا ڕابوو، ئاقلی هات سەری، مێزه کر، کەچک تونەیە. گۆت: یا ڕابم، ئەڤ چ بوو، سەره مه دا هات، ئەز لاوێ پادیشاهێ مه، ئەزێ هەرم چل کەچکێ ببنم؛ چوو. ڕۆژکی خزمەتکاری دەرەبەگێ هات سەر ڤێ کانییێ، ئاڤ ڤەخوار، هەما نۆبەچی گرتن، گۆت: هایدێ، کەچک تە دخوازه، برن کرن حەپسێ. ڕۆژکی شەش کەلەش هاتن سەر کانییێ ئاڤ ڤەخوارن، نۆبەچییان گرتن، برن کرن حەپسێ. ڕۆژکی شڤانان سەر کانییێ ئاڤ ڤەخوارن، نۆبەچییان گرتن برن، کرن حەپسێ. ڕۆژکی گەمجی هات سەر کانییێ، ئاڤ ڤەخوار، نۆبەچییان، گرتن، برن، کرن حەپسه. ڕۆژکی لاوێ پادشاه هات سەر کانییێ ئاڤ ڤەخوار، نۆبەچییان گرتن، برن، کرن حەپسه. کەچک گۆت بانگ ڤانا کە برا بێن. ورا هاتن، گۆت؛ خزمەتکارێ دەرەبەگێ، تە چما هات ئاڤ ڤەخوار. خزمەتکار گۆت؛ ئیسال هەفت سالن چووم سەفەرێ، من ئەڤ کەچکا کری، من ستاند مال، ئەز هاتم مال، مە چەنچەرەک لەییست، من کوشت، سپێدا ڕابوو، کەچک تونه، من تو لەورا دی. کەچک ڕابوو شەش کەچک دا کەلێشان، دو کەچک دا شڤانان، کەچکەک دا گەمجی، لاوێ پادشاه کوشت، ئەڤ کەچکا دانەن ئیسنێ وان دا، هەر یەک چوو مالا خوه: کەلێشانا ژنێ خوه گرت و چوون، شڤانەتا ژنێن خوه گرت و چوون، گەمجی ژنا خوه گرت و چوو. خزمەتکارێ دەرەبەگێ قیزا خوه گرت ئانی مال، ب مرادێ خوه شابوون، دەف ئانی، زرنه ئانی، حەفت ڕۆژان حەفت شەڤان لەییستن داوەتا خوه کر.

کەچک بەگێ عەشیرەتا ڕۆمێ:

فاتیه خزمەتکارێ بەگێ ڕۆمی خەلیلێ زەلخان دلە خوه کەت کەچکا خەلیلێ زەلخان. ڕۆژکی چوو کەچک ماچ کر. باڤێ کەچکێ دیت، پاشێ لاوک بر ماپووس کر. کەچک چوو ماپووسخانێ لاوک دیت، لاوکێ ڕا گۆت: تو من برڤینی، ئەزێ تە بەردم. لاوک کەچکێ ڕا گۆت: تو من بەردە ئەزێ هەرم پاشێ وەرم. ئەزێ تە برەڤینم. کەچک

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

سبێ دا چوو. لاوک بەردا ماپووسخانێ. باڤێ کەچکێ نەدیت، پاشێ یەکی قۆمشی چوو، باڤێ کەچک ڕا گۆت: قیزا تە چوو، لاوک بەردا، لاوک ڕەڤی چوو. باڤێ کەچکێ بانگ قیزا خوە کر، گۆر: تە چما بەردا لاوک، دلە تە کەتە. کەچک گۆت: دلە من نەکەتێ، هەما لاوک چەند سال من ڕا خزمەت کر، گونێ بوو، زکێ (دلێ) من شەوتی لاوک، ئەز چووم، من بەردا لاوک. باڤێ کەچکێ گۆت: ئەزێ ڤێجارێ تە بکوژم؛ هەما هەرە، من دیسا تە دا خاترێ دییا تە. کەچک چوو لنگێ باڤێ خوە ماچ کر، پاشێ کەچک چوو سەکن، ۆک...

دلێ مە دخوازە ئاشقێ مە وەرە. زوو ڤا مە نەدی، دلێ مە دشەوتە!
دەڤێ وی ئەز ڕامیسم، ئەک دەڤێ وی ب خاینێ گور ببە، ئەز دیسا ڕامیسم.
ئەز دەستێ وی بگرم، بگەویسنم، ئەک مارەک لێ بە پێتە، ئەزێ دیسا بگرم بگەویسنم.
دلێ مە لاووک دخوازە، ئەز بێ بەهرا دنێژم ئاقلی باە تونە بێ لاووک ڕا دبێژە دلێ من ت(تە) دخوازە.
نکانە خەبەر زوو ببێژە لاووک ڕا نکانە ژ لاووک زوو بینە مە ڕا. دلێ مە ناخوازە هم وێپامە بم ڤالقیێپاماسی؛ دلێ مە دخوازە ئەز ببیمن لاووک.
چاخێ ئەم چوونن زۆزانان لاووک مە دحێباند، لێ زڤستان ئە مە پرتر حێباندە.

چیرۆکا یەک:

تەمیر (تیموور) لەنگ دگەریا مەملەکەتی خۆجە نەسرەدین هات. مەریێ خۆجە ب خۆجە ڕا گۆ کە: تەمیر لەنگ هات، هەرە تو ئیمامێ گوندێ مەیی؛ بەلکی پادشاه شوخولکی ژ تە بپرسە جەڤابا وی بدە. خۆجە گۆ: پر ڕند دبە. قائووخێ (کومکێ پادشاه) مەزن چێکر، پری گرە، سەرێ نەکا بلند کە، سەر چار ئوستوونا چار مەروو ب زۆر کی بلند دکە، ئەو خۆ ب خوە بنداژە، فێنی چادرێ دەری چی کی تەمیر لەنگ. تەمیر ژی دوورڤە دی گۆ کە: ئەڤ چ عەلامەت کی تێ، دپرسە. مەروویێ تەمیر نەزانی بوو، جەڤاب وی ددە: بەلکی خۆجەیێ گوندێ پر دوشورمیش (بەراڤێتن) بوو. تەمیر ل وی هێرس هات، گۆ کە: ئەک وا یا هات ئەزێ بکوژم. مەروویێ پادشێ گۆ کە: عەجەلە مەکە، مێزە کە چتۆر مەریێ، پاشێ بکوژە. تەمیر گۆ: ڤا لاقاردی ڕندە. خۆجە هات هات، هات پاشێ تەمیر. تەمیر هم هێرس بوویە، هم دکەنە، هم ژی بەر خۆجا ڕا بوو، هم ئیکرامی دکە: قاهڤە شەربەت ئانی. پاشێ تەمیر دبێ ئای ئەفەندی چیتۆر قائووخە. خۆجا گۆ کو سولتانم، ئەڤ قائووخێ شەڤێیە، قائووخێ من ئیرۆ بێ ئارابان تێ. تەمیر کەنییا، گۆ کو: تو کییێ. خۆجە گۆ کو: ئەز خۆجەیێ عەردم. تەمیر هێرس هات: ئەزێ وها بکوژم، ئەزی ل وی یا ئیش کی بپرسم، ئەزێ پاشی بکوژم. ئەسلێ تەمیر تەتێر بوو؛ ل پێشیێ تەتێرێ ڕند بوو، مەرییێ ڕند،

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

چاڤێ وان پچووک بوون. تەمیر گۆ: ل هەمبەر من ڕند تە دی. خۆجە گۆ مە دی، ئەک وانا پچووک نابە، داها شوویوول ناخوازە. تەمیر لەنگ گۆ چاڤێ وانا مەزن بکە. خۆجا هەما گۆ کو: پادشاهم ئەز خۆجەیێ عەردیم، ژێ پشتا وی بەرژێر ئەک هەیە ئەز مەزن دکم، ئەک لێ پشتا وی بەرژۆر هەیە خۆجە قارشمیش (تەکیلدار) دبە، ئەز قارشمیش نابم. تەمیر ژی وێ پرسێ پر حەز کر، گۆ کو: خۆجە نەسرەدین چتۆر مەرووێ زانە؛ سۆند خوار: ئەز تە بەر نادم ب چە ڕا ئەم پەڤرا هەرن.

چیرۆکا دودویان:

تەمیر لەنگ مەرووکی سەفیل بوو، چاڤێ وی یەکی کوور بوو، لنگی وی یەکی سەقەت بوو. ڕۆکی ئەڤ ب خۆجا ڕوونشت بوو. تەمیر ل سەرێ خۆجا مەزە کر؛ سەرێ وی هات بوو. ئەمیر کر ب بەربەر کە سەرێ خۆجە کور کر. بەربەر بەینک دا دەستێ تەمیر. تەمیر لێ نەینکێ مەزە کر: ڕوویێ وی کۆتیە؛ هەما وە سەعاتێ گرییا، خۆجا وە سەعاتێ گرییا، وانا سەعاتکی دودویان گرییا. پاشێ مەرووکی تەمیر پێ ئینانمیش بوو فەدی کر. تەمیر داها نەگرییا، خۆجا باشلانمیش ناکە، دا پر دگری؛ پاشێ تەمیر ژی خۆجە پرسی: ئەک من ل نەینکێ مەزە کر ئەزێ پر سەفیل بوو، من ژی وە یەکێ کەسایەت کر، ئەز پادشاهم، مالێ من بەسلەمە من پر بوو، ئەز مەروویەکی کۆتی بوو، ئەز لۆما گرییام، چما تو گرییایی، تو دیسا دگری. خۆجا جەڤاب کر: تە ل جارکی ل نەینکێ مەزە کر، تە ڕوویێ خۆ دی، تە ل جارکی ل نەینکێ مەزە کر، تە خۆ ب خۆ کۆتی دی، یە سەبر نەکر، تو گرییایی، ئەم شەڤ و ڕۆژ ڕوویێ تە مەزە دکن، ئەز ل وێ سەبەبێ دگریم. تەمیر کەنیا کەنیا پارچە بوو.

چیرۆکا سسیان:

ڕۆکی ژی خۆجە پرسی: تو ژ کیژانێ تەمبوورێ حەز دکی، ژ بلوورێ؛ ژ تەمبوورە، ژ کامانچە، ئەم ژی تە ڕا بینن.

هەما خۆجە جەڤاب کر: پاهر بەرۆشە ئەز پر حەز دکم، وێ بینە، زکێ مەروویان تێر دکە؛ وێ تامبوورە دە کۆتییە، زکێ مێرا تێرر ناکە.

چیرۆکا چاران:

خۆجەیێ نەسرەدین ڕۆژەک جیرانێ خوە برۆشەک ئەمانەت گرت. مەروویێ بەرۆشێ مەرووکی کۆتی بوو. خۆجە ژی وی حەز نە دکر. پاشێ ڤا برۆشا چەند ڕۆژان دما، پاشێ خوەدی برۆشێ دەری خۆجە دکوتە، برۆشێ دخوازە. خۆجە برۆشەک پچووک دکە برۆشێ وی دا. خوەدی برۆشێ مەزە دکە د برۆشێ وی دا برۆشەک دن هەیە، ب خۆجە ڕا دبێ: ئەوا برۆشا پچووک برۆشا من نینە. خۆجە گۆ: مە برۆشەک ژ وە گرت، ئانی، بان کر؛ من مەزە کر

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

ئەڤ کی بان دکە، مەزە کر برۆشا ئەو ئاڤیس بوو؛ برۆشا تە زا، حەقێ تەیە، بگری، هەری، حەقێ تە لازم نابە. پاشێ خودێ بۆرۆشی پر حەز کر، گۆ:خودێ تەعالا کولێ شەیهین قادیر کر، گۆ، گرت و چوو. پاشێ خۆجە مەهەکی ددویان چوو کو هەرە برۆشەک مەزن بخوازە؛ هەما وێ سەعاتێ برۆشەک مەزن ئانی، خۆجا گۆ: ئاڤا ژی پر مەزنە، یەکی پچووک بدە. وی مەرێ گۆ کو: ژ ڤی یا پچووکتر تونە، لێ ڤیان زەرار تونە، بەلکی بە ژی مەزن بە ژی؛ خۆجە بەرۆش گرت، بر مالا خوە، دانی.

خودێ برۆشێ مەهکی سەکنی نەخوەست؛ مەزە کر برۆشێ نایینە، رۆکی چوو خواست. خۆجە گرییا، من دەردێ خوە تەزە کر، برۆشەک رند بوو، برۆشا تە مر، تو ساخ بی. مەرووێ برۆشێ گۆ کە: بەرۆش دمری؟ خۆجا گۆ کە: جانم وی رۆیێ برۆشا تە زا، خودێ تەعالا قادیر بوو، چۆ ئەو ئا برۆشێ مر ئینانمیش (باوەر) نابی.

چیرۆکا پێنجان:

رۆکی خۆجە چوو سەر خانییێ خوە، ب هەزار بەلا چوو سەر خانییێ خوە؛ هەما ئۆرتمیش(دخومینە) دکە ل دەری وی کوتا. ژنا خۆجە چوو بەر دەری، مەزە کر: مەرووکی سەکنییە، گۆ: چیە. وی مەروو گۆ: زوو هەرە با خۆجە کە، برا خۆجە بێ، لازمە. ژنا خۆجا گۆ: ل سەر خانییێ ئیشێ وی هەیە؛ گۆ: هەرە بان کە: برا زوو بێ. ژنا خۆجە ل ژێر با خۆجە بان کر: ل بەر دەری مەرووکی سەکنییە، برا، خۆجە زوو بێ. خۆجە گۆ کە: ئەز ب هەزار بەلایی ئەز چووم سەر وی خانییا، هەرە ببێ: چ ئیشێ وی هەیە؛ برا ب تە را ببێ، تو وەر ب م را ببێ. پاشێ ژنا خۆجە چوو بەر دەری گۆ: چی ئیشێ تە هەیە، ب م را ببێ، ئەز هەرم ب خۆجە را ببێم، دەردێ تە چیە ب م را ببێ، ئەز هەرم ژ تە را کی بینم. هەما وی مەروو گۆ: ئەزێ پێ را ببێم، هەرە ببێ برا ئەو ب خوە بێ. ژنا خۆجە چوو، ب خۆجە را گۆ: بەلکی ئیشێ پێرانە. ب هەزار بەلایێ هات خوار، لنگێ مەردووانێ شکەست، خۆجا کەت، پی وی ئێشییا، هێرس بوو، هات، دەری وەکر، مەزە کر فاقارێ بەر دەری یە: ژ بۆی رزا خۆجە ئاقچەکی(پەرەیێ زیڤ) بدە. وێ سەعاتێ گۆ: پر رند دبە، هەما فاقارێ (فووقارا) گرت، ئانی هوندر، وی چەل لنگێ نەردووانێ شکاند ژۆر چوو، مەروو چوو ژۆر، ب وی مەرووێ را گۆ: هەرە، برا، خۆجا ب تە دە. وی مەروو گۆ: تە ل ژێر بگۆتا نەدبوو. خۆجا گۆ کە: مەروو، تە ئاقچەک دخواست، تە ب ژنا م را بگۆتا نەدبوو، تە ل سەر خانی ئەز ئانیم خوارێ چ لازم بوو، تو بوویی سەبەب ئەز کەتم، گۆ، ئەو مەروو کوتاند.

چیرۆکا شەشان:

رۆکی خۆجا ل مالا خوە کنج شووشت؛ ل گوندێ وان مەرووکی هات ب خۆجا را گۆ: وەرە وی مەیتا بشۆ، ئەک ئەم هێلنن. خۆجا گۆ کە: ئیشێ مە هەیە، ئەز کنجێ خوە

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکولینێن کوردی

دشۆم، هەرە مەییت بینە وێ تەختە بینە، د ئارگونێ مە دا ئاڤا گەرم هەیە، بشۆم، ب دەست وە دم؛ گۆ: پر ڕند دبە، چوو مەییت ئانین. خۆجا مەییت بر هوندر، دا سەر تەختە، ب وانا ڕا گۆ: هوون ژ دەر ڤە بسەکنە، لەورا ژنا من هەیە، ئەزێ ب دەست وە دم. وان چوون ل دەر سەکنین؛ خۆجە دەری پێڤەدا، دوشونمیش(فکری) بوو، گۆ: ئاڤا گەرم حەیفە، کنجێ من وەر دمینە. ل مالا خۆجە ئاڤک دچوو، خۆجە ب ئاقلێ خوە گۆ: ئەزێ لنگێ وی مەییتا بگێرم، ئەزێ د ئاڤێ دا کم، بکشینم. کر ناڤ ئاڤێ، ب لنگێ وی گرت؛ ئاڤ پر دچوو، هەما مەییت ئاڤێ گرت و چوو، پاشێ گۆ: ژ وانا ڕا دەرەوک لازمە، هەما چوو بەر دەری، ژ جەماعاتێ پرسی: ئەڤ ئا مەییتا چتۆر مەروو بوو؟ هەما وی سەعاتێ مەروویێ گوند گۆ: حیلەباز بوو، دز بوو، مەرووکی دز بوو. خۆجە گۆ کە: وا مەروویا مەرووکی ڕند بوو، من ل سەر تەخت دشووشت، مە تەکمیل کر هەما چاڤێ خوە وەکر سەکنی؛ مەزە کر، ژ ئەزمانان زەنجرێ زیڤین هات خوارێ، مەلائیکە کشاند ئەزمانان، پاشێ گۆ: ژ وی مەروویا کۆتی (خراب) مەبن، هوون دو گونە کەڤین، ئە ڤا یا مەروو کی دە بوو. وا گوندییانا ب سۆزا خۆجە ئینانمیش (باوەر) بوون، گشکان گۆ: ئامیر خۆجە یە، گۆن چوون. هەما سێ چار ڕۆیان دا وا مەییتا چوو، ب ئاڤێ دا چوو، ب دەریکە سەکنی، پەرچفی، سەکنی. هەما گوندییان هات ب خۆجا ڕا گۆ: تە گۆت کی کشاند ئەزمانان؛ مەییت ل بن ئاڤێ دا شیشمیش (پەرچفی) بوویە. وێ سەعاتێ خۆجە گۆ کە: برا کشاند ئەزمانان، وێ گۆ کە: وا مەروویا دزە، حەرامبازە، کی زانە ل ژۆر چ شوخول کرییە، بەلکی تشک دزییە، دیسا ئاڤت خوارە، هەرە، دە مەزەلکی، بەلکی ڕابە، تشکی ژ وە ڕا بدزە.

چیرۆکا حەفتان

ڕۆکی شەڤێدە زڤستانە. خۆجا ب ژنا خۆ ڕاکەتن، دو مەروو ل بەر پاجا خۆجا پەودچوون، ل هەڤ و دن خستن. وا قاڤخا(پەوچوون) پر مەزن بوو، هەر کەس هەما کەرێ خوە کشاندن، ئەک هەڤ و دن دهێنن. ژنا خۆجا ژ ناڤ جلان ڕابوو، مەزە کر، دی، ئەک هەڤ و دن دکوژن، هات، خۆجا ڕاکر، خۆجا ڕا گۆ کە: ڕابە، تو خۆجێ دحابنی، وانا هەڤ و د بکە، وانا هەڤ و دن دکوژن، هەرسێ وانا پرە. پاشێ خۆجا گۆ: ژنک وەرە ل جیێ خوە، ڕاکەڤە، ژ دنیێ دا هەری من مەروو تونە، ئەز ب حالێ خوە بسەکنم، وا ڕۆیێ زڤستانێ، مەروکی کالم، بەلکی ئەز هەرم ناڤ زۆقاکی، بەلکی ل مە هینن. ژنا وی هەما ڕابوو، چوو دەست و لنگێ وی ژنک ب ئاقل بوو.

هەما خۆجە ب هێرس هات، ژنا خوە ڕە خەبەر دا. هەما ئۆرخانا خوە گرت، خوە تو زاقاکی تو جەم ڤانا گۆ کێ: مەکن لاوێ من ڕە؛ منێ سەری ڕا مەرحەمەت بکن. ئەو مێری کو پەڤ چوون. ئۆرخانا لێ دا پشتا خۆجە هەما گرت و چوون. خۆجە گۆ؛ پر ڕند بوو، هات مالا خۆجە دەری پێڤەدا چوو ژۆر. ژنا خۆجە گۆ کێ تە پر سەڤاب کر، تو تو زێر،

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

دەنگێ وێ هات بەر دێری. پاشێ ژنا وی گۆ کێ؛ ڤێ سەعاتێ هات بەر دێری؟ پاشێ ژنا وی گۆ کێ؛ خۆجە وانا سەبا تە پەڤ دچن. هەما خۆجە گۆ؛ دینێ، گێژێ ژ بۆ ئۆرخانا مە بو، ژ ئیرۆ ببم، باڤێژە سەر ماران.

چەکوردەک و میرۆ:

چەکوردەکە کی هاڤینێ بانگ کر بانگ کر؛ هاڤین دپەرتاند. زڤستانێ خوە ڕە بەرهەڤ نەکر، بێ تائین ما. جارینا خوارنا وی میرۆ هەبوو. هاڤینێ گۆ کێ؛ زڤستان تێ ئەزێ تەعینا خوە ڕا پر بەرهەڤ کم. چەکوردەک گۆ کێ؛ ئەزی هەرم جەم مرۆک، ئەزێ هنە تەعین ژێ بخوازم. مرۆک ب دەرکەت گۆ کێ؛ خوانگا مینا بێ عاقل هاڤینێ ژ تە چ بوو، چما تەعینێ زو قەدبیا. چەکوردەک گۆ کێ؛ هاڤینا من دەستێ خوە دە لێ تشکی نەهیشت. ئانجاخ ژ من، مەن دەین دکر. مر گۆ کێ؛ ئەز ب و ڕا کێنییام. ئانجاخ تو عەردێ درەقسینی، مە کووتاند گۆ، ل سەر دێری قەفلاند.

چیرۆکا بەگەکێ میر:

بەگەکی لێ ژ مێزە کر خاسد کر؛ ئەڤ چ هاڤینەکە ڕندە. چما ئەز وەر پچووکم، ئەزێ جارەکی وەر مەزن ببم. هەما ژ وی حەسرەتی پەرچقی بو، حەبکی/ هنەکی بانگ کر. پر زەحمەت کر خوە ب خوە، زەحمەت دا خوە. هەما ئەڤ کار تێ، نەبوو، بێ مرادی وی حەسرەت ما، ب پچەکی ئەز فەدی کرم دام. ئەز هنەکی گر ببم، ئەفەرن ژ مە ڕا. ئەز حەبکی دن وەرمیم. وەر وەرمی بوو، پاشێ تەقیبا.

چیرۆکا گور ب شڤان:

شڤان ب کووچکان وە ڕا زێدە بوون. گورک ب دەرڤان ب نێزی شڤین خوە کر، دخەبتی ژ دەواران ببە مەشێ. گور گۆ کێ؛ دەنگێ من نێزی دەنگێ شڤین بە، ئیشە(کارێ) مە ڕند دبە. ئەگەر دەنگێ من نێزی دەنگێ وی نەبە ئەزێ بحەوتم خوە. ئەزێ مەحرووم ببم. دەنگێ گور ترسییا، شڤان ب کووچکان ب خوە حسییان. گورێ فەقیر ب نێزی شڤین نەرەڤیبا، کووچکان ژێ پارا پێ گرت، پوورتا وی دکشینن، پۆستێ وی پرتی پرتی دکن؛ پاشێ شڤان ب کەڤران ڤە چوو لێخست، کوشت.

چیرۆکا دیک و ئندی(عەلۆک):

دیک ڕۆکێ عەرد ڤەدا، یەک ئندی دی؛ ئەز ڤر بێ تە چ بکم گۆ، جانێ من مالێ ناخوازە، چەند حەب گەنم دخوازە. بفرم هندا جێ پێ بکەنم گۆ؛ تو دکانا جەڤاهر، بێم تە ڕا بازار بکم، ڤا بهاکە مە دی ئەز پەی تە تێم. تو چ ددی من. گۆ کێ ئەز حەبەک جە بدم/ ب تە دم. دیک گۆ کێ؛ یا مە دخواست ئەڤا یە، ل سەر وی بازار کر، ب ڤێ بازارێ هەر دو ژێ قائیل بوون.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخو بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

چیرۆكا كەر و كەرگوو:

رۆكێ كەر و كەرگوو عەرد كی هەڤدوو دبینن و هەڤدوو ڕا قسە دكن. رۆكێ سەعدڤار ب ئالاع كووچك ڤە رێدا وندا كەت. كەرگوو سەر عادەتا خوە رەڤیا، پاشێ كووچكان گرتن. ب پەهینێ خوە ڤە زرتنی دا دەڤێ كووچكان رەڤیا. گۆڤدێ وی ژی بەر لێدانێ كووچكان پارچە پارچە كری بوو. پاشێ تێ جەم كەرا خوە جان ددە. یەك دی كەر گۆ كێ: تە بەزا تێ دا مەریفەت پر بوو. لێ وی عەردی كووچكان دگەرییان، هاتن جەم كەرگوو. كەرگوو، فرییان ژ بەر كووچكان خەلاس بوون. هەما ئاتماجەك هۆجوم سەر كەرگوو كر، كەرگوو گرت كوشت.

شییار چوو دییارێ غوربەتێ:

شییار پادشاهێ جاناڤاران بوو. رۆكێ چوو دییارێ غوربەتێ نێد كر. چوو جەناوەر بانگ كر، ب هرەكرا ب ئاقلێ وان خزمەتەك دا، نانێ سەفێر ئانی. خزمەتا هرچێ تم ل پێشیێ دچوو، ئیشێ/ كارێ مەیموونێ ئیتۆئیتایلیتلو وان ب دوشمەنی خوە دسەكناند. ل وەرێ مێركی گۆ؛كەر و كەرگوو نافا وانا ل تە چییە، بەردە، برا هەرن. كەر دەنگشەر بوو، كەرگوو ترسۆنەك بوو. شییار گۆ كێ؛ ئەز ژ تەڤ وانا ناچم، كەر چاییێك دزارە، فەنی بۆرییان دوشمنان ژی دترسە، كەرگوو ئەمرە كی مە دا دەرێ، ژ ڤا هەردویان ئەز ناچم.

رۆڤی و قژك:

رۆكێ قژك هنەك پەنێر دزی كر ناڤا نكوولێ خوە، چوو سەر قلچێ دارێ سەكنی. وێ سەعاتی رۆڤی كی بهێلە ل بن دارێ روونشتی بوو. د دەڤێ قژكێ دە پەنێر د یەك ژی دەستێ وی بگرە تەرتیب كر. ب قژكێ ڕا گۆ كێ؛ ئای جانم قژك تو چ رندی، تو ناخوازی یەك دەنگێ تە مینا پوورتا خوە رند بە. تو دبێ پادشاهێ تەیران گشتیی، قژكێ دن لێ وە گشتا سار بوو. نێد كر یەك یەك بانگ بكە. پەنێر ژ دەڤدا كەت. هەما رۆڤی بەزیا پەنێر گرت. گۆت كێ؛ ئای جانم قژك هەر مرۆڤ كی گۆرێ خوە بە. سەردە بە هەر مرۆڤ كی دەرەوان دكە. هەك/ ئالییێ وی ژی دكە. ڤا قسا مە دا ژی پەنێر رنتترە ژ دەڤێ خوە بینە دەر گۆت، تو رییا خودێ.

رۆڤی و بزن:

رۆڤییەك ب بزن ل مال دگەرییان؛ پر تی بوون لێ بیرەكی دگەرییان، بیرەك دیتن. د بندا حەبەك ئاڤ هەبوو. ڤانا پر تی ببوون ب هێرس هاتن پاشێ حەساب نەكرن، كەتن بیرێ، پر ئاڤ خوارن پاشێ یەك ب دەركەڤن. خواست رێك نەدن. نەچار مان بزن. بزن ب رۆڤی ڕا گۆت كێ مە برە ئاڤ خوار، یەك ئەم بەدەر كەڤن رێ تونینە، رۆڤی گۆت كێ قاسەڤەت مەكە، هەڤالێ من ئەزی دوبارەكی ببینم ئینشالاهـ ئەمێ ب دەركەڤن. بزنێ گۆت كێ؛ تو یی تەرتیبێ

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەكۆلینێن كوردی

بکی ڕۆڤی گۆت کێ ڕابە سەر لینگا، نیگێ خوە بسپێر دیڤێر دی، سەرێ خوە ب کۆچێ خوەڤە ببە بەر دڤێر دی. ئەز بکشم سەر پیێ تە ب دەرکەڤم. پاشێ ئەزێ تە بکشینم دەر، کێف بوو، گۆت ڤا دەرفەتا لێ مە تروونە. نێزی ڕۆڤی کی تالیم بکە، ئەزی نێزی وی بکم. هەما ڕۆڤی بانز دا سەر پیێ بزنێ ب دەرکەت، ب دەرەڤان دەرکەت لێ هندا بیرێ دگەرە بزن ژی د ڤر دە گۆت کێ؛ هەڤالێ من و تە وەری بوو، مە ب تە ڕا ئالیکاری کر، تو ب دەرکەتی تە ئەز نەکشاندم دەر. ڕۆڤی ب پرسا وی دکەن گۆت کێ؛ هەی بزن یەک ئاقلێ تە د ڕیا تەدا بوویا نێزی تشت کی بوویا پاشێ تو نەکەتیا بیرێ تو وە تایە ئاقلەک دخواست بوویا ب خاترێ تە، کارێ من هەیە.

شییارێ کال:

ڕۆکێ شییار تەک کال ببوو نێزی سیسالک سپی ببوو د کالبوونا خوە دا کەتبوو، چوکوا جەناوور هەبوون، ئەو گشک هاتن هەڤ زییارەت بکن ئانجاخ ڕۆڤی تونە بوو. ئەو گوور ب ڕۆڤی ڕا دژمن بوو. لێ وێ ڕا حەیفا خوە بگرە، فەرسەندی گۆت پادشاهێ من، ڕۆڤی نەهات سەر زیارەتا وێ، پر هێرس بوو، لێ ئەو قسا شییار ب هێرس هات، ڕۆڤی مێرک دا بەر نائوڤەتێ ب پێ. ڕۆڤی هات. دۆستکی گسەکی گۆت، ڕۆڤی ڤا قسا بهیست، ئەو ژێ حەیفا خوە گور بگرە. پر تەرتیب کر هات پێشییا شییار، شییار هێرس بوو، تو چما نەهاتی سەر زییارەتا من، ڕۆڤی گۆت کی؛ پادشاهێ من ژ من پرتتر ل بەر دەرێ تە کێ خزمەت کر، ژ سولتانێ خوە ڕا خزمەتا وی دبینم، شییار گۆت کو؛ تو ژ سڤکی، ڕۆڤی گۆت کو پادشاهێ من ئەز چووم من لێ ئسا تە مێزە کر. ئەز ژ بۆ تە دگەریام، ژ بۆ عیلاجێ دگەرییام. شییار گۆت کو تە چ عیلاجە/ دەرمان ئانی؟ ڕۆڤی گۆت کو چقاس حەکیم هەبوون گۆت کو گور کی سەوا پۆستێ/ چەرمێ وی بگری، پۆستێ وی خوە کی تو خوەش ببی. شییار قسا ڕۆڤی قەبوول کر، پۆستێ گور ژی گوڕا، لێ خوە کر.

تەیرێ چایرێ ب چێلەکی خوەڤە:

تەیرێ چایرێ لێ عەردکی دە ناڤ گەنمدا هەلینا خوە چێکر. هات وەعدێ ب دەرا، هەما چێلەکێ وی نەدفرییان. تەیرێ چاییرێ دچوو. هەرە تەعینی ب ڕەڤ دکە، ب چێلەکی خوە ڕا گۆ کێ؛ خوە دی عەردێ هاتن مێزە کن، هەلا دبێن چ گۆ چوو. هەما وێ وەختێ خوەدییێ عەردێ ب لاوێ خوە ڤە هاتن. گۆ لاوێ من گەنم گشتی هەرە، ب دۆستێ خوە ڕا ببێ برا ب سبێ دا بێن برا ببن، گەنم بێرا بچنە. ڤا جێلەکانا ڕجفی. تەیرێ چایرێ هات بیرا گۆ، تەیرێ چایرێ گۆ کێ مەترسن، ئەمێ ژ وە ڕا بن. سیلێت/ پرسگریک تونەیە. خوەدییێ عەردێ سبێ یەک هات هێلا مێزە کن دبێن چ.

ئەو مەری هات، مێزە کر مەری وی کەس تونەیە. هایدێ گۆ کێ مەرییێ دن دەست نەدە دۆستێ خوە. لاوێ من هەرە ب مەرییێ خوە ڕە ببێژە برا سبێ بێن، ب مەرا گەنم بستینن. ئەو چێلەکانا پرتترین ترسییان. دو وان هات پێرا گۆ، دیا وان گۆ کێ مەترسن. سبە دا مەرییێن

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

وان نەهاتن. خوەدی ب لاوێ خوە ڕا گۆ کێ سەرێ سبێ دا ئەمێ بێن. خوە ب خوە ئەمێ بستینن. ڤان گشتا تەیرێ چایرێ بیهیست، ب چێلەکێ خوە ڕا گۆ کێ ئەمێ هەرن ژ ئیرۆ شووندا عاجز نەبە. تەیر ب چێلەکێ خوە ڤە چوون.

لە بەرگی یەکەمدا چەند زەربولمەسەلەك تەرجەمە کراون بۆ زمانی کوردیی کورمانجی، لە ژێرەوەی ئەو زەربولمەسەلانە هاوواتاکانیان بە زمانی تورکی نووسراون، ئەمەش جێی لێکۆڵینەوەیە ئاخۆ کوردییەکان وەرگێڕدراون بۆ تورکی یان بە پێچەوانەوە. پێدەچێ لە تورکییەوە وەرگێڕدرابن بۆیە نووسراوە تەرجەمە.

ترجما ضرب مثلانە بزمانێ کورمانجی:

٢- یار هەزار ببە هندکە، دژمن یەك ببە زەحفە.

٣- ئەی قەلەندەر ئەی فەقیر و بە پران تێ دیتن هەر شوغل

٤- سە درەیی کاروان دبهورە

٥- سرکا بەلاش ژ هنگڤی شرینترە.

٦- ئێ کو هندکی نزانە زەحفێ قەت نزانە.

٧- سە سەیی ناخوا.

٨- ئێ کو ژ تە قەویترە بۆی رامەکەڤە.

٩- دوو سەرك سەفینی غەرق دکەن.

١٠- ئێ کو تف بکە بەر بایێ تف دکە ڕوویێ خۆ.

١١- جهێ ئێشا ددانی زمان دهنگڤە.

١٢- ئێ کو باژێر دیتیە بەلەد چ حەوجە.

١٣- کەڤرێ بچوك سەری دقەلیشە.

١٤- نەمرە کەرێ من، هاوین تێ، کەت هێ شین دبە.

١٥- ژ جهێ هێڤی نەکری روڤی بدەر دکەڤە.

١٦- خواستنا کوڕێ چییە؟ دوو چاڤ.

١٧- ئان گورە ل حەیفا خوە پێی درێژ کە.

١٨- ئێ هلاویستی د ئاڤێدا ناخەنقە.

١٩- ئێ کو گولێ دخوازە، ئستریان ژی لازمە بخوازە.

٢٠- دەستێ کو نای برین ئەوێ ڕامووسە.

٢١- دژمنی بە عەقل ژ یارێ بێ عەقل چێترە.

٢٢- بچوك لازمە تابعێ مەزنان ببە.

٢٣- سرِا خوە ژ بۆ یارێ خوە یاری، خوە ژ بۆ دژمنان ڤەمەکە.

٢٤- ژ بۆ دوو دینان یەکی بە عەقل دانینە.

٢٥- ئێ کو ژ چۆکێ دترسە بلانی کارس نەچینە.

٢٦- گیزایا کەڤن داڤینە سەر خانی.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەرێ زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

پەراویز:

1 Mehmet ASLANOĞULLARI, Lerch'in Zazaki Derlemelerinin Çevrimyazımı Ve Türlerine Göre Sözcüklerin Tahlili. Yüksek Lisans Tezi, Bingöl Üniversitesi, 2014,r21.

٢ بڕوانە:

Qawxê nêrîb û sîwanî-p.I.Lerch, latînîkirin: malmîsanj, kovara hêvî, hejmar 3, sebat 1985.

Textes dumilî recueillis par Peter.I.Lerch, latînîkirin: malmîsanj, kovara hêvî, hejmar 5, mai 1986.

٣ ب.ليرخ، دراسات حول الاكراد واسلافهم الخالديين الشماليين، ترجمة:د.عبدى حاجى، منشورات مكتبة خانى، حلب، الطبعة الاولى، ١٩٩٤.

4 seyîdxan Kurij, xebatên peter j.A.Lerch di warê kurdnasîyê de, gotarên konfransa kurdolojiyê, zanîngeha Hekarî, editör: îbrahîm seydo aydogan, 2011.

5 Seyîdxan kurij, Metnî veren yê kirdikî xebatê kurdolojiyê Peter Lerchî, weşana lîs,2017.

6 Mehmet ASLANOĞULLARI, Lerch'in Zazaki Derlemelerinin Çevrimyazımı Ve Türlerine Göre Sözcüklerin Tahlili. Yüksek Lisans Tezi, Bingöl Üniversitesi, 2014.

7 Peter lerch 1857, berichte uber eine wissenschaftliche reise zu den kriegsgefangenen kurden in roslow im gouverment smolonsk. Herwiha xebaten peter.j.a.lerch di ware kurdnasiye de, seydxan kuru, konfransa kurdoloji, zankoy Hekari, 2011, r 210.

٨ ب.ليرخ، دراسات حول الاكراد واسلافهم الخالديين الشماليين، ترجمة:د.عبدى حاجى، منشورات مكتبة خانى، حلب، الطبعة الاولى، ١٩٩٤.ص ٣٠

9 LERCH, Peter., Forschungen über die Kurden und die Iranischen Nordchaldaer, III, Rusya Bilimler Akademisi, St Petersburg, 1857.r 123

١٠ سەرچاوەی پێشوو.

١١ حاجی قادری کۆیی (دیوان)، لێکۆڵینەوە و لێکدانەوە: سەردار حەمید میران و کەریم موستەفا شارەزا، بەغدا: ١٩٨٦، شیعری شاسواری بەلاغەتی کوردان.

١٢ لە کتێبەکەشدا ئەمە بە بۆشایی جێهێڵدراوە.

Zakho Centre
for Kurdish Studies
سەنتەری زاخۆ بۆ ڤەکۆلینێن کوردی

نصوص فلكلورية سورانية وكرمانجية/ جمع (بتر لرخ) ١٨٥٦

الملخص:

من أبرز المستشرقين الذين عمل فى مجال اللغة والأدب الفلكلوري الكردي اللغوي الروسي (پيتر ليرخ) (١٨٢٧-١٨٤٤)، إذ قام بدراسة قيمة عن القوم الكردي، وسجّل بعض نصوص شفهية عنهم، وهذه النصوص مضى عليها تقريباً (١٧٠) عاماً، على الرغم من أهمية هذا العمل من جانب، فإنه من جانب آخر مهم لتطور اللغة، والمعجم، والقواعد على وجه الخصوص. وهذه الدراسة قامت بتحديد النصوص الكردية وتفريقها، سواء باللهجة الكردية الوسطى (السورانى)، أو اللهجة الشمالية (الكرمانجية)، وتحويلها إلى الكتابة الجديدة، علاوة على تعريف النصوص والبنية الفنية لها. وتحت ضوئها قامت بتحديد كرونولوجيا النثر المحلي والنصوص المترجمة إلى اللغة الكردية آنذاك.

كلمات الدالة: *الفلكلور، النصوص الشفهية، الكرمانجية، السورانية، بيتر ليرخ.*

The Collection of Sorani and Kurmanji Folkloric Text of Peter Lerch (1856)

Abstract:

Peter Lerch (1827-1884) is one of the Russian linguist and orientalist who worked on Kurdish language, literature and folklore. In addition to his studies on Kurdish nation, he recorded some various oral texts also. These texts are now 170 years old. Besides, they are significant in Kurdish folklore as they are particularly important for the development of linguistic, lexical, and grammatical purposes. In this respect, the study first aims to separate Sorani and Kurmanji texts and then record them based on the current orthographic system. Moreover, the research paper is also trying to introduce Lerch’s works, analyze literary strucutre of texts and specify them according to the chronology of national and Kurdish translated prose writings.

KeyWords: *Folklore, Kurmanji, Oral Texts, Peter Lerch, Sorani.*